

KARIA KENTLERİNDE ÖZEL ŞAHISLARIN KENT İMARINA YÖNELİK BAĞIŞLARI
CONTRIBUTONS AND DONATIONS OF INDIVIDUALS TO URBAN DEVELOPMENT
IN CARIAN CITIES

GÜRAY ÜNVER*

Öz: Makalede Karia kentlerinde özel şahısların kent imarına yönelik bağışları ele alınmaktadır. Bu kapsamda Hellenistik Dönem'e tarihlenen toplu bağışlar, faizsiz borçlar ve bireysel bağışlar, ayrıca Roma Dönemi'ne tarihlenen bireysel bağışlar ve vakıflar karşılaştırmalı olarak incelenmiş, MÖ III. yüzyıldan MS II. yüzyıl sonuna kadar geçen süreçte Hellenistik Dönem'deki ve Roma Dönemi'ndeki toplumsal yapı değişiminin bağışlar üzerindeki etkileri sorgulanmıştır. Bağışların nitelikleri, ilişkili oldukları yapılar ve bağışları gerçekleştiren özel şahısların motivasyonları ve kent içindeki sosyal ve politik konumları analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Karia • Bağışlar • Euergesia • İnşa • Onarım

Abstract: In this article, the contributions and donations of individuals to urban development in Carian cities are discussed. Within this context, contributions, loans and donations dated to Hellenistic period, also donations and foundations dated to Roman period are comparatively examined. Besides, from IIIrd century BC to the end of the IInd century AD, the effects of differentiation of social structures in Hellenistic and Roman Periods on contributions and donations are investigated. Related buildings, qualities and quantities of contributions and donations, also social and political status and motivations of individuals who are documented as donors or contributors of building activities, are analyzed.

Keywords: Caria • Donations • Contributions • Euergetism • Building • Restoration

MÖ III. yüzyılda¹ Hellenistik krallıkların güç kaybetmeye başlamaları ile birlikte kentlerin önde gelen varlıklı yurttaşları tarafından gerçekleştirilen *euergesiai*, kentin ihtiyaçlarına yönelik olarak Hellenistik krallardan² doğan boşluğu doldurmuştur³. Bu süreçte özel şahıslar, kentin temel ihtiyaçlarında ve bunlardan birisi olan imar faaliyetlerinde kimi zaman faaliyeti gerçekleştirerek, kimi zaman da kent veya kent kurumları tarafından yürütülmekte olan faaliyete bağış yaparak, kent imarının paydaşlarından⁴ birisi olarak ortaya çıkmaktadır. Bu kapsamda Hellenistik Dönem Karia kentlerin-

* Dr. Öğr. Üyesi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Muğla.

0000-0002-9397-7712 | gunver@mu.edu.tr

¹ Küçük Asya'da, kent yurttaşlarının *euergetes* olarak anılmasına dair en erken deliller MÖ III. yüzyıla tarihlenmektedir. Bilinen en erken tarihli yazıt ise Euromos, Zeus Lepsynos kutsal alanında bulunmuş bir dekrettir. MÖ 298-288 yılına tarihlenen yazıt için bk. Errington 1993, 15-18 no. 1; SEG XLIII (1993) no. 703. MÖ III. yüzyıl ortasına tarihlenen bir Kyme yazıtı için bk. *I.Kyme*, no. 4.

² Küçük Asya'da Hellenistik krallar tarafından gerçekleştirilen *euergesiai* için bk. Dmitriev 2005, 37-38; Bringmann 2001.

³ Gehrke 1998, 229. Aslen Hellenistik Kralların kentlere lütuflarda bulunmak gibi bir yükümlülüğü yoktu, fakat onlardan kendiliğinden veya gelen bir talep üzerine lütuflarda bulunmaları beklenirdi, bk. Dion Khrys. I. 23; krş. Dmitriev 2005, 176. MÖ II. yüzyılda yaşamış ünlü tarihçi Polybios'un, çağdaşı olan Hellenistik kralları, ataları kadar cömert olmamaları nedeniyle eleştirmesi hakkında bk. Pol. V, 90, 5-6.

⁴ Halikarnassos'ta (MÖ 285-221) *demos* tarafından Apollon ve kral [Ptolemaios'a] adanan *stoa* için bk. Newton 1863, 693 no. 3a; Migeotte 1984, 323-324. Theangela'da *demos* tarafından belirlenemeyen bir krala adanan *pa-*

de özel şahıslar, tapınaklar⁵, *gymnasion*'lar⁶, tiyatrolar⁷, *stoa*'lar⁸ gibi kent olgusunun önemli yapıları üzerindeki çeşitli imar faaliyetlerinin⁹ gerçekleştiricileri olarak görülürler. MÖ geç IV. ve III. yüzyıllarda özel şahısların imar faaliyetleri gerçekleştirme konusundaki eğilimi genel olarak tapınaklara ve kutsal alanlara yönelikti ve bu eğilim dindarlık motivasyonu kadar karşılığında elde edilen itibar ile de ilgili olmalıydı. Aslında bu durum Karia için hiç de yabancı değildi, aslen geçmişi Hellenistik Dönem'den daha eskiye kadar uzanıyordu; Hekatomnos¹⁰, Mausollos¹¹ ve ardından Idrieus¹² bu yo-

laistra için bk. Judeich 1887, 334; Robert 1936, 65. Mylasa'da *polis* veya *demos* tarafından kendi gelirleri ile yaptırılan imar faaliyeti için bk. *I.Mylasa* no. 137 (sat. 9), krş. Blümel 2004, 35-36; SEG LIV (2004) no. 1087. Iasos'ta olasılıkla *demos* tarafından yürütülen *bouleuterion* ve *arkheion* inşasında görev almak üzere seçilen *epimeletai* için bk. *I.Iasos*, no. 252.

- ⁵ Halikarnassos'ta (MÖ IV. yüzyıl?) Pyrgon oğlu Melas tarafından adakta bulunduğu için yaptırılan ve Zeus Akraios'a adanan *andron* için bk. Strong – Jeppesen 1964, 202-203. Iasos'ta (MÖ IV. yüzyıl?) Apollonides oğlu Metrophantos tarafından Artemis Astias için yaptırılan sütun için bk. *I.Iasos*, no. 259. Kastabos'ta, (MÖ yak. 300) bir *naos*'un Philondas oğlu Hygasoslu Philion tarafından Hemithea'ya adanmasına ilişkin yazıt için bk. Bean 1966, 58-59 no. 1; *I.Peraia*, no. 451; *I.Pér. Rhod.*, no. 38. Bean, yazıtın, Hemithea tapınağının ana yapısının inşası ile ilişkili olduğunu, Hygasos'lu Philion'un ise bu tapınağın ana yapısını (*naos*) yaptıran ya da yaptıranlar içinde en büyük yardımı yapan kişi olduğu görüşündedir. Tapınağın tümünün ya da bir kısmının Halikarnassoslu mimarları Letodoros ve Ph[. . .]ni[- -] tarafından dikilen aynı yıllara ait yazıt için bk. Bean 1966, 59 no. 2; *I.Peraia*, no. 452; *I.Pér. Rhod.*, no. 37. Tapınağın planı için bk. Plommer 1966, 81 fig. 15, Hemithea kültü ve tapınağı için ayrıca bk. Diod. V, 62-63; Cook 1966a; Cook 1966b. Halikarnassos'ta (MÖ 271 sonrası) Khairemon'un oğlu adı belirlenemeyen *neopoiēs* tarafından Ptolemaios II Philadelphos'un esenliği için, Serapis, Isis ve tanrısal Arsinoe'ye (II) adanan tapınak için bk. *OGIS* no.16; *SIRIS* no. 270. Mylasa'da (MÖ II. yüzyıl) ana tanrıça rahibesi Kosinas tarafından ana tanrıçaya adanan *oikos* ve *prodomos* için bk. *I.Iylasa*, no. 336; *CCCA*, no. 713.
- ⁶ Hyllarima'da (MÖ II. yüzyıl) Artemidoros oğlu Dionysikles'in *gymnasiarkhia* ile ilişkili olarak olasılıkla *gymnasion*'da gerçekleştirdiği *pilaster* inşası için bk. Robert 1980, 368 ve fig. 25. Iasos'ta *khoregia*, *agonothesia* ve *stephanephoros* dışında gençlerin ve yetişkinlerin *gymnasiarkhia*'sını da üstlenmiş Epikrates oğlu Sopatros'un yetişkinler (?) *gymnasion*'unda inşa ettirdiği *stoa* için bk. Nafissi 2010, 126-128; 186-188, no. 5, krş. *I.Iasos* no. 250.
- ⁷ Iasos'ta (MÖ ca. 170) *khoregia*, *agonothesia* ve *stephanephoros* üstlenmiş olan Epikrates oğlu Sopatros'un bu memuriyetlerle ilişkili olarak tiyatrodan Dionysos ve *demos*'a adadığı *analemma*, *kerkis* ve *bema* için bk. *I.Iasos*, no. 249, krş. Migeotte 1993, 286-289; SEG XLIII (1993) no. 716. Stratonikeia'da (MÖ II. yüzyıl) Minnion ve oğullarının, tiyatronun sahne binası ile ilişkili sütun ve üzerindeki frizli arşitrav bloğunu Dionysos'a ve Stratonikeialıların *demos*'una adanması hakkında bk. *I.Stratonikeia* no. 1013.
- ⁸ Halikarnassos'ta (MÖ II. yüzyıl) falanca kişi tarafından bir *[st]oa*'nın işlerinin yaptırılıp Ap[ollon]'a adanması için bk. *GIBM* IV, no. 897a, krş. Isager 2004, 141-142, no. 4b.
- ⁹ *I.Aph.* 2007, no. 1. 9 (Aphrodisias, sütun); *I.Kaunos*, no. 49 (Kaunos, *eksedra*); *I.Labraunda*, no. 29 (Labraunda, *eksedra*); *I.Tralleis*, no. 153-154 (Tralleis, sur), ayrıca bk. Ünver 2012, 144, dn. 1020 (Halikarnassos, *pylon*).
- ¹⁰ Hyssaldomos oğlu Hekatomnos'un Sinuri'de yaptırdığı *thyroma* ve *trapeza* için bk. Robert 1945, no. 76.
- ¹¹ Mausollos'un (MÖ 377-353) Labraunda'da Zeus Labraundos kutsal alanında yaptırdığı yapılar için bk. *I.Labraunda*, no. 13 (*stoa*) ve no. 14 (*andron* ve içindekiler). Mausollos ayrıca bir kent kurucu idi; Halikarnassos'un Mausollos tarafından yeniden kurulması ve çevrede bulunan sekiz Leleg yerleşiminden altı tanesinin yeni kurulan Halikarnassos'a bağlanması hakkında bk. Strab. XIII. 1. 59 (C 611), krş. Plin. *nat.* V. 107.
- ¹² Idrieus'un (MÖ 351-344) Labraunda'da yaptırdığı yapılar için bk. *I.Labraunda*, no. 15 (*andron*), no. 16 (*naos*), no. 17 (*oikoi*), no. 18 (*pylon*). Amyzon'da yaptırdığı [*pylon*] için bk. Robert – Robert 1983, no. 1, krş. Piejko 1985, 609.

lu izlemiş ve imar faaliyetleri için özellikle kutsal alanları tercih etmişlerdi¹³.

İmar faaliyetleri, faaliyeti gerçekleştiren veya gerçekleştirilmesine katkıda bulunan kişiye üzerine adını yazabileceği ve hatta kimi zaman kendi ismi ile anılacak kalıcı bir anıt bırakma imkânı sunuyor, *euergesia*'nın diğer alanlarından farklı olarak, karşılığında onurlandırma elde etmese bile, verilen armağanın karşılığında *euergetes*'e ismini kent dokusundaki bir yapının veya yapı elemanının üzerine yazarak¹⁴ anısını yaşatma olanağı veriyordu. Yapıların üzerinde bulunan yazıtlar, yapı ayakta durduğu sürece yerinde olacak ve inşasına veya onarımına katkıda bulunan kişilerin isimlerini taşıyarak onların toplum içindeki saygınlığını destekleyerek, anısını yaşatacak¹⁵.

1. Hellenistik Dönem'de Kent İmarına Yönelik Bağışlar

Hellenistik Dönem yazıtlarında özel şahıslar, imar faaliyetlerinin gerçekleştirmenin dışında, imar faaliyetlerinin bağışçısı veya bağışçılarından birisi olarak da görülürler. Hellenistik Dönem'e tarihlenen çok sayıda yazıt Karia kentlerinde özel şahısların, kent kurumları tarafından yürütülen imar faaliyetlerine yönelik bağışları hakkında bilgiler sunmaktadır. Konu hakkında bilgi sunan yazıtlar, tek bir özel şahsın bağışını içeren bağış yazıtları ve önemli miktarda para bağışlamış bir özel şahsın onurlandırılmasına ilişkin meclis kararnamelerinin yanı sıra birden çok bağışçının adının yer aldığı bağış listeleridir. Kentlerin beklenmedik ihtiyaçları doğduğunda, ayrıca kentte yürütülecek bir imar faaliyeti için karar alındığında veya yürütülmekte olan imar faaliyetleri sırasında ortaya çıkan acil para ihtiyacı durumlarında, üst ve orta gelir sınıfından çok sayıda erkek yurttaş ve hatta ender olmakla birlikte kadınlar söz vererek çoklu katılım ile para bağışı yapmıştır. Bu şekilde ihtiyacın mali yükü, küçük parçalar halinde çok sayıda kişi tarafından üstlenilmiş oluyordu. Bağış listeleri, zengin bir yurttaşın bireysel olarak kente ve yurttaşlarına verdiği armağanlar gibi kenti korumak veya kente katkıda bulunmak güdüsünü yansıtıyordu; fakat bu güdünün tabana yayılan biçimini göstermekteydi. Listelerde her ne kadar en çok bağış yapanın ismi genellikle ilk sırada yazılsa da, toplu bir eyleme destek olgusu ile bu listeler bireysellik ve kişisel öne çıkma güdüsünden¹⁶ büyük ölçüde uzaktı. Ayrıca bu listeler kent içinde kentin ihtiyaçları için bağışta bulunabilecek kadar ekonomik refaha sahip kişilerin çokluğuna işaret etmektedir. Hellenistik Dönem'de sıkça görülen bu listelerde

¹³ Labraunda, Zeus Labraundos kutsal alanında Mausollos ve Idrieus'un imar faaliyetleri aracılığı ile erkeklerini sergilemeleri için bk. Hellström 1993; Hellström 2009. Hekatomnidler için genel olarak bk. Hornblower 1982; Ruzicka 1992.

¹⁴ Kamu yapısının üstüne yaptıran kişinin isim yazma hakkı ile ilgili olarak ayrıca bk. Plut. *Perik.* XIV. 1; “μὴ τοίνυν,” εἶπεν, “ὁμῖν, ἀλλ’ ἐμοὶ δεδραπνήσθω, καὶ τῶν ἀναθημάτων ἰδίαν ἐμαυτοῦ ποιήσομαι τὴν ἐπιγραφὴν”. Perikles *demos*'un kendisinin çok fazla harcama yaptığı konusunda Thukydides ile aynı fikirde olduğunu öğrendiğinde “*Peki o zaman harcamalar sizin değil, benim tarafımdan yapılınsın ve adaklarımın yazıtlarını kendi isimle yapacağım*” demiştir. Roma İmparatorluk Dönemi'nde özellikle kamu yapıları üzerine yazılan yazıtlar konusunda önemli sınırlamalar mevcuttur, bk. Dig. L. 10. 3. 2. Inscribi autem nomen operi publico alterius quam principis aut eius, cuius pecunia id opus factum sit, non licet. (*Bir kamu yapısının üzerine imparatorun ya da yapıyı kendi parasıyla yaptıranın ismi dışında bir isim yazılması yasaktır.*)

¹⁵ Veyne, yazıtların alçak sesle ve dışından okunduğunu, bu şekilde ismi yazan kişi veya kişilerin anısının yaşatıldığını ifade eder, bk. Veyne 1992, 127-128 ve 178 not. 172. Ayrıca bk. Rogers 1991, 21-22; Wörrle 1988, 69, krş. Zuiderhoek 2009, 126.

¹⁶ *Euergetes*'lerde bireysellik, “biz” ve “ben” anlayışları için bk. Veyne 1992, 110.

“ἐπαγγέλλεσθαι” veya “ἐπαγγελία” ile ifade edilen resmi bir söz uyarınca¹⁷ bağışta bulunmuş olan kişilerin isimleri bağış miktarları ile birlikte sıralanıyor ve yazıt bir stel veya inşa edilen yapı ile ilişkili bir mimari blok üzerine yazılarak ilan ediliyordu. Genel olarak bağış listelerinin başlangıcında kimi zaman da *eponym* memuriyet ile tanımlanan bir tarih ifadesinin¹⁸ ardından “*Ἔτι οἱ κτιστὸν ἀποπέδωκεν ἡ πόλις ἵνα ἴσθαι ἡ πόλις ἐπισημασμένη ἵνα ἴσθαι ἡ πόλις ἐπισημασμένη*” şeklindeki bir cümle yer almaktaydı. Bu cümlenin ardından bağışta bulunan kişilerin isimleri kimi zaman dâhil oldukları *phyle* adı ile birlikte¹⁹ bir veya birden çok sütun halinde yazılıyordu²⁰. Yapılan bağışların birer δωρεά (karşılıksız bağış) olduğu özellikle vurgulanabiliyordu²¹, kimi zaman da verilen para karşılıksız bir bağış değil, faizsiz olarak verilmiş borç şeklinde olabiliyordu²². Karşılıksız bağışlar ve faizsiz borçlar²³ için ayrı listeler oluştu-

¹⁷ Bağış listelerinde söz verme ifadeleri için bk. *I.Iasos*, no. 183 (sat. 2) οἶδε ἐπαγγελάμενοι. *I.Iasos*, no. 179 (sat. 3) [οἶδε ἐπαγγελάμενοι], *I.Keramos*, no. 4 (sat. 1-1) οἶδε ... τῶν ἐπαγγελαμένων. *I.Mylasa*, no. 501 (sat. 1) οἶδε ἐπηγγείλαντο. *HTCarie V*, 95 no. 1 (sat. 1-2) [οἶδε [- - -] ἐπαγγελάμενοι. *I.Peraia*, no. 101 = *I.Pér. Rhod.*, no. 149 (sat. 1-2) τοῖδε ... ἐπαγγείλαντο. *I.Peraia*, no. 301 = *I.Pér. Rhod.*, no. 58a (sat. 1-2) τοῖδε ... ἐπαγγελάμενοι. Isager 2002, 154 (sat. 3) οἶδε ἐπηγγείλαντο. Krş. *I. Peraia*, no. 152 = *I.Pér. Rhod.*, no. 122 (sat. 1-2). Bireysel bağışlarda söz verme ifadeleri için bk. *I.Mylasa* no. 110 (sat. 10) ἐπαγγελίαν ποιησάμενος. *I.Peraia*, no. 303 = *I.Pér. Rhod.*, no. 59 (sat. 20) [ἐπαγγέλλεται]. *I.Iasos*, no. 280 (sat. 7-8) ἔτι ἐπηγγείλατο.

¹⁸ Bağış listelerinde *eponym* memuriyetler ile tanımlanan tarih ifadeleri için bk. Isager 2002, 154 (sat. 1-2) ἐπὶ ἱερέως Πολεῖτου τοῦ Ἀνδροσθένου τοῦ τὸ δευτέρου νεωποιοῦντος; *I.Iasos*, no. 179 (sat. 1-3) ἐπὶ στεφανηφόρου Ἀπόλλ[ωνος] τοῦ δευτέρου[μετ]ὰ Λ[εο]ντιάδην Ἡρακλείδου, [φ]ύ[σ]ει δὲ Δημέου, [ἀγ]ωνοθέτου δὲ Ποσ[εῖδι]που τοῦ Ἀν[- - -]; *I.Iasos*, no. 183 (sat. 1-2) ἐπὶ στεφανηφόρου Ἐρμίου τοῦ Ἀριστέου, ἀγ]ωνοθέτου δὲ Διονυσικλείου τοῦ Πανταίνου. Krş. *I.Iasos*, no. 180 (sat. 1-5) ἐπὶ στεφανηφόρου Ἀπόλλωνος τοῦ τρίτου μετὰ Λεοντιάδην Ἡρακλείδου, φύσει δὲ Δημέου, ἀγ]ωνοθέτου δὲ Ἀντιγένης τοῦ Μενεκλείου. *I.Iasos*, no. 182 (sat. 1-3) ἐπὶ στεφανηφόρου Ἀπόλλωνος τοῦ δευτέρου μετὰ Λεοντιάδην Ἡρακλείδου, φύσει δὲ Δημέου, ἀγ]ωνοθέτου δὲ Πανταίνου τοῦ Ἐστιαίου.

¹⁹ Bağışta bulunan kişilerin isimlerinin *phyle* isimleri ile birlikte yazıldığı yazıtlar için bk. *I.Mylasa*, no. 501, *HTCarie V*, 95 no. *I.Mylasa*'da Otorkondeis *phyle*'si tarafından *agora*'da inşa edilen *stoa* için bk. *I.Mylasa*, no. 110 (sat. 9-11). *Phylai* için bk. Roussel 1976; Funke 1993, 29-48; Gehrke 2000, 157-176; Dmitriev 2005, 30-33. Fabiani 2010, 477-482; Bremen 2000, 389-401.

²⁰ *I.Iasos*, no. 183 (sat. 2-3) οἶδε ἐπαγγελάμενοι κατὰ τὸ διόρθωμα εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ θεάτρου ἀπέδωκαν. *I.Iasos*, no. 179 (sat. 3-4) [οἶδε ἐπαγγελάμενοι κατὰ τὸ διόρθωμα] εἰς τὴν κα[τασκευ]ήν [τοῦ θεάτρου ἀπέδωκαν]. *I.Keramos*, no. 4 (sat. 1-3) οἶδε ἀπέδωκαν τῶν ἐπαγγελαμένων εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ Σαραπιείου. *I.Mylasa*, no. 501 (sat. 1-2) οἶδε ἐπηγγείλαντο κα[ι] ἐπ[ι]έδωκαν εἰς τὴν κατασκευὴν τῆς στοᾶς. *HTCarie V*, 95 no. 1; SEG LI (2001) no. 1533 (sat. 1-6) [οἶδε [- - -] ἐπαγγελάμενοι τ[ῶ]ι δημ[ω]ι [- - - εἰς τὴν τῶ]ν νεωρίων κατασκευὴν Δ[- - - καὶ βουλόμενοι φανεράν] ποιεῖν ἢ ἔχουσιν αἴρεσιν εἰς . . [- - - καὶ τὸ πλή]θος τὸ Πισσητῶν καὶ Πλαδασ[ε]ών τῶν μετὰ Πισσητῶν ἔδωκαν] χρήματα δωρεάν. *I.Peraia*, no. 101 = *I.Pér. Rhod.*, no. 149 (sat. 1-2) τοῖδε τοῦ δάμου ψαφισμένου κατασκευάσαι τὸν ναὸν τοῦ Διονύσου ἐπαγγείλαντο δώσειν χρήματα δωρεάν. *I.Peraia*, no. 301 = *I.Pér. Rhod.*, no. 58a (sat. 1-3) τοῖδε προαιρέμενοι συνκατασκευάζειν τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀσκαπιοῦ ἐπαγγελάμενοι ἔδωκαν ἐς τὴν κατασκευὴν τῆς [- - -]. *I.Peraia*, no. 152 = *I.Pér. Rhod.*, no. 122 (sat. 1-2) τοῖδε ἔδωκα[α]ν ἐς τ[ὰν] ἐπισκευὴν τοῦ ναοῦ τῆς Ἀθάνας [Κ]αμ[ειράδος - - -]. Isager 2002, 154 (sat. 3-4) οἶδε ἐπηγγείλαντο εἰς τὴν τοῦ φρέατος ὄρυχην καὶ ἐνοικοδομίαν.

²¹ Bk. *HTCarie V*, 95 no. 1 (sat. 5-6) [ἔδωκαν] χρήματα δωρεάν. *I.Peraia*, no. 101 = *I.Pér. Rhod.*, no. 149 (sat. 2) ἐπαγγείλαντο δώσειν χρήματα δωρεάν.

²² Halikarnassos'ta, (MÖ 275-250?) Philonikos oğlu Diodotos, ilk toplantıda *Philippeion gymnasion*'un onarımı

ruluyordu ve kimi zaman faizsiz borç ve karşılıksız bağışlarda bağışçının adının listede yer alması ve onursal bir karşılık elde edebilmesi için asgari miktarlar da belirlenebiliyordu. Halikarnassos'ta (MÖ 275-250?) *Philippeion gymnasion*'un onarımı için alınan karar metninde yüceltilecek ve ismi listeye yazılacak olan kişilerin yapması gereken asgari bağış miktarı net olarak belirtilmiştir; “*karşılıksız olarak en az 500 drakhmai bağışlayan veya faizsiz olarak 3.000 drakhmai borç veren kişiler demos tarafından yüceltilecektir ve isimleri bu kararın alt kısmına, eksestra'nın anta'sı üzerine yazılacaktır*”²⁴. Halikarnassos *demos*'unun (MÖ III. yüzyıl) yapmayı, Apollon ve kral Ptolemaios'a adamayı planladığı bir *stoa* ile ilişkili karar metnini içeren diğer bir yazıtta ise faizsiz borç para veren kişilerin en az 500 *drakhmai* vermeleri koşuluyla listeye isim yazdırabilecekleri özellikle belirtilir²⁵.

Bağış listelerinde isimlerin listeye yazılış sırası için yapılan bağışın büyüklüğü özellikle gözetiliyordu; en büyük bağışı yapanların isimleri listenin başına yazılıyor²⁶ ve bağış miktarları bazı düzen-

in için 10.000 *drakhmai* ve tüm sözler sonrasında eksik kalan miktarı faizsiz olarak borç vermeye söz vermiştir, bk. Wilhelm 1908, 53-56, no. 1; Migeotte 1984, 319-322 no. 102; Migeotte 1992, 77 (sat. 5-10) Διόδοτος Φιλονίκου πᾶσαν φιλοτιμίαν καὶ προθυμίαν παρέσχηται εἰς τὸ ἐπισκευασθῆναι τὸ γυμνάσιον τὸ Φιλίππειον ἐμὲ μὲν τῶ[ι] πρώτῳ ψηφίσματι ἐπαγγελάμενος εἰς τὰ ἔργα μέχ[ρι] τῆς διπλῆς στοᾶς δώσειν ἄτοκον δραχμᾶς μυρίας [καὶ τὸ] ἔλλειπον κατὰ τὰς ἐπαγγελίας πᾶν. *Epimeletes*'lerin kayıtlarına göre Diodotos'un verdiği faizsiz borç miktarı toplam 33.400 *drakhmai*'dir, ayrıca başka kişileri de karşılıksız bağış yapmaya ikna etmiştir, bk. (sat. 17-21) ἐν τῷ λόγῳ φέρουσιν οἱ ἐπιμελητ[αῖ] εἰς τὰ ἔργα δεδωκότα Διόδοτον τὸ πᾶν ἄτοκον δραχμ[ᾶς] τρισημυρίας τρισημυρίας τετρακοσίας· οὐ μόνον δὲ [α]ὐτὸς ἔδωκεν, ἀλλὰ καὶ τινὰς τῶν δεδωκότων δωρε[ᾶν] ἔπεισεν· Diodotos bu katkısı nedeniyle altın bir taç ve inşa edilen *gymnasion*'un önüne dikilen bronz bir heykel ile yüceltilmiştir. *Gymnasion*'un onarımı için alınan karar için bk. Wilhelm 1908, 56-61, no. 2-3; Migeotte 1984, 316-319 no. 101. Yazıtlar ve *Philippeion gymnasion* hakkındaki yorumlar için ayrıca bk. Isager 2004, 133-138.

²³ Kentler, faizsiz borç olarak aldıkları bu paraları düzenli gelirlerinden ayırdığı paylar ile zamana yayarak geri ödüyordu. Halikarnassos'ta *stoa* inşasına borç veren kişilere yapılacak geri ödemelerin detaylı dökümü için bk. Austin 1981, no. 100; Migeotte 1984, 322-325, no. 103 (sat. 9-22), ayrıca bk. Isager 2004, 142.

²⁴ Wilhelm 1908, 56-61, no. 2-3; Migeotte 1984, 316-319 no. 101. (sat. 23-29) ὅσοι ἂν [δῶσιν ἀναπό]δοτα χρήματα μὴ ἔλασσον [δραχμῶν πε]ντακοσίων καὶ ὅσοι ἂν ἄτοκα[μὴ] ἔλασσον [δραχμῶν] τρισημυρίων, ἐπινησ[θα]ι αὐτο[ῦς] ὑπὸ τοῦ δήμου καὶ ἀναγράψαι αὐτοῦς ὑπογράψαντας τὸ ψηφίσμα [τόδε ἐν τῇ] παραστάδι τοῦ ἡμικυκλίου.

²⁵ Karar metninde hazırlanacak olan bağışçı listesindeki sıraya ilişkin detaylara da yer verilmiştir, bk. Austin 1981, no. 100; Migeotte 1984, 322-325, no. 103 (sat. 5-9) ὅσοι ἂν προδανείσωσιν ἄτοκα μὴ ἔλασσον (δραχμῶν) πε(ντακοσίων) ἀναγράψαι αὐτῶν τὰ ὀνόματα ἐν τῇ παραστάδι τῆς στοᾶς πατριστί, προσγράψαντας ὅτι οἶδε ἔδωκαν τῷ δήμῳ [ἄ]τοκα χρήματα εἰς τὴν κατασκευὴν τῆς στοᾶς, ἀναγραφόντων δὲ πρώτων τὸν πλείστον δόντα. Yazıt hakkında ayrıca bk. Isager 2004, 133-143. Halikarnassos'ta inşa edilen ve Apollon'a adanan bir *stoa* için ayrıca bk. *GIBM IV*, no. 897a. Isager, her iki yazıtta yer alan *stoa*'ların aynı olabileceğine işaret etmektedir, bk. Isager 2004, 141 vd. Mylasa'da, belirlenemeyen bir tapınağın devam eden inşa sürecinde, finansal katkıda bulunacak kişilerin seçimi hakkında bk. *I. Mylasa*, no. 502 (sat. 3-7) ἐλέσθαι δὲ καὶ ἄνδρας τῶν συγγενῶν δύο μὲν οἵτινες ποιήσονται τὴν ἐγδοσιν τοῦ τε ἀγάλματος καὶ τῆς τραπέζης, δύο δὲ οἵτινες ἐγδώσ[ου]σιν τὴν βᾶσιν καὶ [τὸ θύρωμα καὶ] τὸν τρύφακτον τοῦ προδόμου κα[ὶ] τὸν [βωμὸν].

²⁶ Para bağışında bulunanların isimleri, faizsiz borç veren kişilerin isimlerinden ayrı yazılıyordu. Halikarnassos'ta *Philippeion gymnasion*'un onarımına ilişkin karar metni sınıflandırma ve sıralama konusunda önemli bilgiler vermektedir, bk. Wilhelm 1908, 56-61, no. 2-3; Migeotte 1984, 316-319 no. 101 (sat. 33-36) οἱ μὲν δωρεᾶν, οἱ δὲ ἄτοκα, ἀ[ναγράψαι] δὲ ἑκά[τε]ρου εἶδους τὸν τὸ πλε[ῖ]στον δόν[τ]α πρῶ[τον] καὶ τοὺς λοιποὺς [κατὰ τὸ ἐξῆ]ν? ἀ[πο]γρ[α]φῶντων δὲ αὐτῶν τὰ [ὀνόμα]τ[α]. Ayrıca bk. Austin 1981, no. 100; Migeotte 1984, 322-325, no. 103 (sat. 5-9).

sizlikler dışında²⁷ genel olarak liste boyunca azalüyordu. Bağış listelerinde, bağışı yapan kişilerin kendi adlarına yaptıkları bağışın yanında kimi zaman bir akrabalarının adına da ayrıca bağış yaptıkları görülmektedir²⁸. Bazı bağışçılar ise yaptıkları tek bağışı hem kendi adlarına hem de bir akrabalarını adına yapmayı tercih etmiştir²⁹. Bu akrabalar genellikle genç yaştaki oğullardır³⁰ ve listeye isimlerinin eklenmesiyle bu gençler babalarının yanında kente yardım eden birer yurttaş ve geleceğin *eu-ergetes*'leri olarak gösterilirler.

Hellenistik Dönem Karia kentlerinde, imar faaliyetlerine yönelik bağış listeleri içinde özellikle tapınaklara ve dinsel yapılara yönelik bağışlara ilişkin yazıtlar nicelik açısından dikkat çekmektedir. Dinsel bir yapının inşası ya da onarımı söz konusu olduğunda yurttaşlık motivasyonu ile kente ve halka faydalı olma güdüsüne ek olarak dindarlık motivasyonu da etkili olmalıdır. Bu kapsamda MÖ III. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen bir yazıt aracılığı ile Phoiniks'te *demos*'un bir Dionysos tapınağı inşasına yönelik almış olduğu karar neticesinde başlayan inşa faaliyetine çok sayıda yurttaşın bağışta bulunduğu görülür³¹. Bu bağış listesinde ismi ilk sıraya yazılan kişi olan Nikagoras, tapınağın ve *temenos*'un üzerine inşa edildiği araziye bağışlamıştır³². Thyssanous'da (MÖ III. yüzyıl) Athena Kame-

²⁷ Keramos'ta Serapis tapınağı inşasına yönelik bağış listesinde, bağışçıların bağış miktarı uyarınca sıralanması konusunda düzensizlikler görülür, bk. *I.Keramos*, no. 4, krş. Crampa 1988, 605 (sat. 36, 38 ve 39 için tamamlama önerisi).

²⁸ Isager 2002, 154 (sat. 4-10) ὁ ἱερεὺς τῆς Ἀφροδείτης Ἄνδρων Μηνοδότου < ἰ' καὶ ὑπέ[ρ] τῶν υἱῶν Μ<η>νοδώρου καὶ Ἄνδρωνος < ἰ', Μητροδώρος Δημητρίου τοῦ Δημητρίου < [ε'] καὶ ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ Ἀπολλοφάνου < ε', Ἡφαιστίων Στράτωνος < ε' καὶ ὑπὲρ [τοῦ] υἱοῦ Στράτωνος < ε'. *HTCarie V*, 95 no. 1 (col. A sat. 9-14) Μένανδρος Μελάντα Κελιμαρεὺς ρ' [κ]αὶ ὑπὲρ τῶν υἱῶν Μελάντα [κ]αὶ Θεωδώρου λ', [Σ]τρατοκλήης [Σ]τρατοκλέους Πιστι[ανός] ρ' καὶ ὑπὲρ τῶν υἱῶν Φιλάγρο[υ] καὶ Στρατοκλέους ν'. (col. D sat. 6-8) Φανίας Μενίππου Λευκοιδ[εύς] .] καὶ ὑπὲρ τῶν υἱῶν Μενίππου καὶ Ι<ε>ροκλέους λ'. (col. D sat. 21-22) Μενεκλήης Ἀρτεμιδώρου Κελιμα[ρεὺς] [- - - Πιστιαν]ός λ' καὶ ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ κ'. (col. D sat. 30-31) "Ἀρτεμιδώρος Ἴσοκράτου Πιστιαν[ός] . - - -]ς ἰ' καὶ ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ Λέοντος κ'.

²⁹ Isager 2002, 154 (sat. 14-15) Ἱεροκλήης Παρθενίου καὶ ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ Παρθενίου < ε'. (sat. 17-19) Διαγόρας Θεοδώρου καθ' ὕθεσ[ίαν] δὲ Ἀγαθοκλέους καὶ ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ Διαγ[ό]ρα < ε'. (sat. 21-23) Ἀθηναγόρας [Παρ]θενίου καὶ ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ Παρθενίου τεχνίτας ε'. *I.Peraia*, no. 101 = *I.Pér. Rhod.*, no. 149. (col. A sat. 7-8) Ἀγέμαχος Μενεμάχου ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ τῶν υἱῶν Η. (col. A sat. 12-13) Σιμυλίνος Μιννίανος [Η] ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ τῶν υἱῶν Η. (col. A sat. 20-26) Πείσαρχος Πεισαγόρα ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ τῶν υἱῶν Η, Δαμοσθένης Ἱεροφάνους ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ Μέγωνος καὶ Σίμου^Π, Σατυρίων Σελυ[ε]ὺς ὑπὲρ Εὐφράνορος καὶ ὑ[πὲρ] Τιμοτέλους [- - ^Π]. (col. A sat. 29-30) "[-]ΔΑ[-] Ἀλεξικ[ρά]τεος ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ τῶν υἱῶν [^Π]. (col. A sat. 39-40) Δαμάτριος Ἀριστοβούλου ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ τῶν υἱῶν^Π. (col. B sat. 8-9) Τίμαρχος Εὐφράνορος ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ τῶν υἱῶν ΔΔΔ.

³⁰ Baba ve oğulların müşterek olarak inşa ettirdikleri sütunlar için bk. *I.Tralleis*, no. 150.

³¹ *I.Peraia*, no. 101; *I.Pér. Rhod.*, no. 149. Yazıtta, tapınak inşasının *demos*'un kararı neticesinde gerçekleştiği özellikle ifade edilmiştir; (sat. 1) τοῦ δάμου ψαφιζαμένου κατασκευάσαι τὸν ναὸν τοῦ Διονύσου. Yazıtta, en az 72 adet bağışçının 73 kalem bağışı tespit edilmektedir, okunamayan satırlar ile birlikte bağışçı sayısının 76 olması muhtemeldir. Tapınak arazisinin bağışlanması dışında, yazıtta tespit edilebilen para bağışı miktarları 120 *drakhmai* ile 20 *drakhmai* arasında değişmektedir. Bresson, toplam bağış miktarının en az 2985, en fazla ise (tamamlamalar ile birlikte) 3385 *drakhmai* olduğunu belirtmektedir. Yazıtın tarihlendirmesi için bk. Shear 1913, 455-459 no. 7.

³² *I.Peraia*, no. 101; *I.Pér. Rhod.*, no. 149 (col. 1 sat. 4-5) Νικασαγόρας Βουλακρίνευς τὸν τόπον ἐν ᾧ ὁ ναὸς καὶ τὸ τέμενος κατεσκευάσται.

iras tapınağının [onarımına?] ilişkin bağış listesi³³, Keramos'ta (MÖ geç III.-II. yüzyıl) Sarapis tapınağı inşasına ilişkin bağış listesi³⁴, Olymos'ta (MÖ II. yüzyılın ikinci yarısı) ise Leto tapınağının yıllık bakım ve onarımına yönelik bağış listesi³⁵ Hellenistik Dönem Karia kentlerinde tapınakların inşasına ve onarımına yönelik toplu para bağışı örnekleridir³⁶ ve Hellenistik Dönem'in kültürüne uygun olarak yurttaşların, tapınakların inşasına ve onarımına yönelik toplu katılımına yönelik bilgiler sunmaktadır. Ayrıca Syrna'da (MÖ III. yüzyılın ikinci yarısı-II. yüzyıl) bir [stoa] inşasına yönelik bağış listesi³⁷, Asklepios tapınağının da inşasına yönelik özel şahıs katkısı hakkında bilgi sunmaktadır. Yazıtta *stoa* inşası için söz vererek bağışta bulunan şahısların aynı zamanda Asklepios tapınağını birlikte inşa etmek için öne çıkan kişiler olduğu görülür.

Hellenistik Dönem Karia kentlerinde çoğunlukta olan tapınakların inşası ve onarımı dışında farklı nitelikteki imar faaliyetlerine yönelik bağış listeleri de belgelenmiştir. Halikarnassos'ta (MÖ 201-196) bir sarnıcın kazılması ve duvarla örülmesi³⁸ gibi nispeten mütevazı maliyetli bir imar faaliyetinin yanı sıra Pisye *territorium*'unda (MÖ 275-226) bir tersane³⁹ inşası, Syrna'da (MÖ III. yüzyıl-

³³ *I.Peraia*, no. 152; *I.Pér. Rhod.*, no. 122. Yazıtın korunma durumu nedeniyle bağışçı sayısı ve bağış miktarları belirlenememektedir.

³⁴ *I.Keramos*, no. 4, krş. Crampa 1988, 605. Oldukça iyi korunmuş olan ve toplam 32 adet bağışçı içeren yazıtta bağışlar 300 *drakhmai* ile 10 *drakhmai* arasında değişmektedir ve okunabilen bağışlar toplamı 2020 *drakhmai*'dir. İki adet bağış miktarı (sat. 37 ve 40) ise okunamamaktadır. Okunamayan satırların da dâhil olduğu yazıtın son altı satırı 10 veya 20 *drakhmai*'lik nispeten düşük bağışları içermektedir. Bu durumda söz konusu toplam bağış 2040 ila 2060 *drakhmai* olmalıdır.

³⁵ Blümel 1989, 8-9 (= *I.Mylasa*, no. 896-897). Tapınağın inşası hakkında alınan karar için bk. Blümel 1989, 7-8 (= *I.Mylasa*, no. 895); SEG XXXIX (1989) no. 1135.

³⁶ Bu listeler dışında tapınak inşasına yönelik olduğu konusunda soru işaretleri bulunmakla birlikte para yerine mimari eleman bağışlanmasına ilişkin bir bağış listesi dahasöz konusudur; Tralleis'te (Hellenistik?) belirlenemeyen bir yapı ile ilişkili olarak özel şahısların bir veya iki sütun bağışladıkları belirtilemekle birlikte, halen devam eden bir inşa faaliyetine, sütunlar için gerekli ve daha önceden belirlenmiş bir miktar parayı ödemek suretiyle, söz konusu sütunları bağışladıkları ön görülebilir, bk. *I.Tralleis*, no. 150.

³⁷ *I.Peraia*, no. 301; *I.Pér. Rhod.*, no. 58a.

³⁸ Wilhelm 1908, 61-63, no. 4; SEG XLVII (1997) no. 1611; Isager 2002, 153-158; SEG LII (2002) no. 1042, ayrıca bk. Migeotte 1992, 251-253 no. 79; Descat 1997, 411-413. 16 adet bağışçının oğulları adına yaptıkları bağışlar ile birlikte toplam 19 kalem para bağışını içeren yazıtta yer alan bağış miktarları 10 *drakhmai* ile 2 *drakhmai* arasında değişmektedir ve okunabilen bağışlar toplamı 82 *drakhmai*'dir, okunamayan bağış miktarları (sat. 19-20) ile toplam bağış miktarı en fazla 92 en az 86 *drakhmai* olmalıdır. Ayrıca yazıtta, listenin son kısmında söz konusu inşa faaliyeti için 3 adet bağışçı para dışı bağışta bulunmuştur. Bir bağışçı 5 zanaatkâr ve diğer bağışçı 30 işçi bağışlarken, son bağıştaki işçi sayısı belirlenememektedir. İşçi ve zanaatkâr bağışları ile birlikte toplam bağışçı sayısı 19, bağış kalemi sayısı ise 22'dir.

³⁹ Pisyelilerin ve Pisyeliler ile birlikteki Pladasalıların toplumu ([τὸ πλῆθος τὸ Πισσητῶν καὶ Πλαδασέων τῶν μετὰ Πισσητῶν]) tarafından yaptırılan tersane inşasına yönelik bağış listesi için bk. *HTCarie V*, 95 no. 1; SEG LI (2001), no. 1533. Yazıtta okunabilen bağışlar 100 *drakhmai* ile 10 *drakhmai* arasında değişmektedir. Yazıtın korunma durumu nedeniyle, yazıtta yer alan bağışçı sayısı ve toplam bağış miktarı tespit edilememektedir. Beş sütundan oluşan yazıtın yalnızca A sütununda en az 22 adet bağışçının oğulları adına yaptıkları bağışlar ile birlikte 27 kalem bağışın bulunduğundan yola çıkarak 100'ün üzerinde bağışçının söz konusu olması kuvvetle muhtemeldir. Yazıtta tüm bağışçıların *phyle* isimleri veya *etnikon*ları ile birlikte anılmış olmaları dikkat çekicidir,

lin ikinci yarısı-II. yüzyıl) bir [stoa] inşası⁴⁰, Mylasa'da (MÖ geç II.-erken I. yüzyıl) bir stoa inşası⁴¹ veya Iasos'ta (MÖ II. yüzyıl) deprem nedeniyle zarar gören tiyatrosunun onarımı gibi yüksek maliyetli imar faaliyetlerinde yurttaşların toplu para bağışlarında buldukları ve bu bağışların yukarıda anlatılan formülasyona uygun olarak listeler halinde taş üzerine yazıldığı ve halka ilan edildiği bilinmektedir.

Bununla birlikte Iasos'ta, (MÖ II. yüzyıl) depremde⁴² zarar görmüş olan tiyatronun yeniden inşasına yönelik bağışlar diğerlerinden bir ölçüde farklılık göstermektedir, zira yüksek maliyeti nedeniyle bir ἐπίδοσις kampanyası yapılmasına yönelik yasal bir düzenleme (διόρθωμα)⁴³ gerektirmiştir⁴⁴. Olasılıkla varlıklı yurttaşları bağışta bulunma yükümlülüğü altına sokan bu kampanya uyarınca bağışta bulunanların isimleri diğer örneklerde olduğu gibi uzun listeler halinde değil, bağış listeleri

yazıtta yer alan tüm *phyle* isimleri, *ethnikon*lar ve değerlendirme için bk. *HTCarie V*, 100-101; Varinlioğlu, tersanenin yeri için Akbük'ü önermektedir. Pisyelilerin ve Pisyeliler ile birlikteki Pladasalıların toplumu için bk. Debord 2003, 153-154.

⁴⁰ *I.Peraia*, no. 301; *I.Pér. Rhod.*, no. 58a.

⁴¹ *I.Mylasa*, no. 501. Toplam 7 adet bağışçı içeren yazıtta, okunabilen bağışlar 200 *drakhmai* ile 80 *drakhmai* arasında değişmektedir. Okunabilen bağışlar toplamı 520 *drakhmai*'dir. Miktarı okunamayan son bağış da (sat. 16) olasılıkla 80 *drakhmai*'dir. Bu durumda toplam bağış miktarı olasılıkla 600 *drakhmai* olacaktır.

⁴² Stratonikeia'da (MÖ 198) depremde zarar gören surların onarımı için bk. *I.Stratonikeia* no. 4 (addenda et corrigenda *I.Stratonikeia II*, viii.). Iasos tiyatrosu, Hellenistik Dönem'de özellikle kuzey ve merkez Karia'yı etkileyen MÖ 191 depreminde zarar görmüş ve yurttaşların, bağışlar aracılığı ile katılımı sayesinde kapsamlı bir onarım yapılmıştı, bk. *I.Iasos*, no. 179, 180, 182, 183, krş. Migeotte 1993, 286-289; SEG XLIII (1993) no. 716. Yazıtlar Karia'da gerçekleşmiş daha sonraki depremler ve deprem sonrası imar faaliyetleri hakkında bilgiler sunarlar; Augustus Dönemi'nde (MÖ 27-25) Tralleis'te gerçekleşmiş deprem sonrasında Augustus'un Tralleis kentine yaptığı yardım için bk. Strab. XII, 8, 18 (C 579); Agath. II, 17, 2-8. Aphrodisias ve çevresinde MS 41 yılında gerçekleşen deprem için bk. *I.Aph. 2007*, no. 9. 1. Olasılıkla MS 41 depreminde yıkılan Εὐσεβιανὸν βαλαρείον için bk. *I.Aph.2007*, no. 5. 6 (sat. 5); Chaniotis 2008, 62 ve 68-69. Aphrodisias'ta MS II. yüzyılda, olasılıkla Traianus Dönemi'nde gerçekleşen deprem için bk. *I.Aph. 2007*, no. 12. 318 (sat. 2). Stratonikeia'da Antoninus Pius Dönemi'nin ilk yıllarında (olasılıkla MS 138-141) gerçekleşen deprem için bk. *I.Stratonikeia*, no. 1009 (sat. 2). Antoninus Pius'un deprem sonrasında Stratonikeia'ya bağışladığı 250.000 *denarii* için bk. *I.Stratonikeia* no. 1029 (sat. 5-11), Tralleis'te MS II-III. yüzyılda gerçekleşen deprem sonrasında Pythia'nın Zeus ve Poseidon'a sunular sunulması gerektiği yönündeki kehaneti için bk. *I.Tralleis*, no. 1, ayrıca bk. Dubois – Hauvette-Besnault 1881, 340-342 no. 1. Diğer taraftan depremlerin olmaması da kentlerin övünç kaynağıdır. Halikarnassos MS 23 yılında Roma'ya gönderdiği elçiler aracılığıyla yapılacak olan imparatorluk tapınağının ev sahipliğine aday olmuştur. Halikarnassoslular bu adaylığın gerekçesi olarak kentlerinde on bir asırdır hiç deprem olmamasını göstermiştir, bk. Tac. *ann.* IV, 55, Tapınağın inşa edileceği kentin seçimi hakkında bk. Tac. *ann.* IV, 15; Cass. Dio, LIX, 28, 1.

⁴³ Terim için bk. Migeotte 1993, 287, ayrıca bk. *I.Iasos*, s. 41-42 no. 23 a.c. 17.

⁴⁴ Iasos'ta (MÖ II. yüzyıl) tiyatronun yeniden inşasına διόρθωμα uyarınca yapılan bağışlara ilişkin listeler için bk. *I.Iasos*, no. 179 ve no. 183. Iasos tiyatrosunun MÖ II. yüzyılda yeniden inşasının finansı hakkında bk. Migeotte 1993, 286-290; SEG XLIII (1993) no. 716. Tiyatronun (MÖ ca. 170) *analemma*'sı ve bunun üstünde kalan oturma bölümünün Epikrates oğlu Sopatros tarafından inşasına ilişkin yazıt için bk. *I.Iasos*, no. 249. Sopatros'un *demos* ve *presbyteroi* için *gymnasion*'da yaptırdığı stoa için ayrıca bk. *I.Iasos*, no. 250, krş. Nafissi 2010, 126-128; 186-188 no. 5.

formülasyonuna uygun olarak ikişer kişinin ismini içeren kısa listeler halinde yazılmıştır⁴⁵. Bu kapsamda Kyklides oğlu Kyklides ve Aristokritos oğlu Posittas, her birisi tiyatronun inşası için 500'er *drakhmai* bağış yapmıştır⁴⁶, benzer içerikteki diğer bir yazıtta ise bağışta bulunan şahısların isimleri ve bağış miktarı belirlenememiştir, fakat her iki bağışçı da aynı miktarda bağışta bulunmuştur⁴⁷. Bununla birlikte Iasos'ta διόρθωμα kapsamında tiyatronun yeniden inşası için yapılan bağışlara ilişkin tek bir bağışçının adının yer aldığı, daha yüksek miktarlarda bağışlara ilişkin yazıtlar da bilinmektedir⁴⁸.

Karia kentlerinde tapınak ve kutsal alanların imarına yönelik bağış listelerinde yer alan bağışçılar arasında rahiplik memuriyeti ile anılan bir şahsın belgelenmemiş olması oldukça ilgi çekicidir, buna karşın Halikarnassos'ta bir sarnıcın kazılması ve duvarla örülmesi ile ilişkili bağış listesinde, Menodotos oğlu Andron, hali hazırda Aphrodite rahibiyken kendi adına 10 (*drakhmai*) ve ayrıca oğulları Menodoros ve Andron adına da 10 (*drakhmai*) bağış⁴⁹ ile listenin ilk sırasında yer almaktadır. Mylasa'da bir *stoa* inşası ile ilişkili bağış listesinde de ilk üç sıradaki bağışçılar rahiplik memuriyetleri ile birlikte anılmaktadır⁵⁰; Listenin ilk sıradaki bağışçısı Oulides'in oğlu, Maunna *phyle*'sinden Hekatomnos⁵¹, Zeus Labraundos rahibidir ve 200 (*drakhmai*) bağışta bulunmuştur, ikinci sıradaki bağışçı Eirenaios'un oğlu Tarkondara *phyle*'sinden Phanodikos, Zeus Nemeios rahibidir ve 80 (*drakhmai*) bağışlamıştır. Üçüncü sıradaki bağışçı Hybreos'un oğlu Maunna *phyle*'sinden Glaukos ise Dionysos rahibidir ve 80 (*drakhmai*) bağışta bulunmuştur. Listelerde yer alan bağışçılar konusunda dikkat çekici diğer bir konu bilinen bağış yazıtlarında tek bir örnek dışında kadın bağışçının bulunmamasıdır. Bağış listeleri arasında, kadınların bağışçı konumunda olması hususunda Keramos yazıtına özellikle değinilmelidir; Apollodoros'un öz kızı, Hermophantos oğlu Apollodoros'un ise üvey kızı olan Persis isimli bir kadının, Keramos'ta Serapis tapınağı inşasına ilişkin bağış listesinde bağış ya-

⁴⁵ İki listede yer alan bağışların aynı yıl gerçekleşmediği giriş kısımlarındaki tarihleme ifadelerinden açıktır. Bağışçıların isimleri belirlenemeyen liste (*I.Iasos*, no. 179) ile Theodotos oğlu P[-]tes'in *diorthoma* uyarınca yaptığı 1500 *drakhmai*'lik bireysel bağış (*I.Iasos*, no. 180) aynı yıl gerçekleşmiştir. Bu durumda Aristokritos oğlu Aristokritos'un *diorthoma* uyarınca yaptığı 506 *drakhmai*'lik bireysel bağış (*I.Iasos*, no. 180) bu ikisinden bir yıl sonra gerçekleşmiş olmalıdır.

⁴⁶ *I.Iasos*, no. 183. Kyklides ve Posittas'un 500 *drakhmai* bağış ile iki kişilik listede anılmasına karşın, Aristokritos oğlu Aristokritos 506 *drakhmai* bağış ile bireysel bir yazıtta anılmıştır, bk. *I.Iasos*, no. 180.

⁴⁷ *I.Iasos*, no. 179.

⁴⁸ Iasos tiyatrosunun inşası için διόρθωμα uyarınca yapılan bireysel bağışlar için bk. *I.Iasos*, no. 180 (Aristokritos oğlu Aristokritos, 506 *drakhmai*). *I.Iasos*, no. 182 (Theodotos oğlu P[-]tes, 1500 *drakhmai*. Ayrıca bk. aşağıda 521.

⁴⁹ ὁ ἱερεὺς τῆς Ἀφροδείτης Ἄνδρων Μηνοδότου < ἰ' καὶ ὑπὲρ[ρ] τῶν υἱῶν Μ<η>νοδώρου καὶ Ἄνδρωνος < ἰ' , bk. Wilhelm 1908, 61-63, no. 4 (sat. 4-6); SEG XLVII (1997) no. 1611; Isager 2002, 153-158; SEG LII (2002) no. 1042, ayrıca bk. Migeotte 1992, 251-253 no. 79; Descat 1997, 411-413.

⁵⁰ *I.Mylasa*, no. 501 (sat. 3-8) [E]κατόμνωσ Οὐλιάδου [ἰε]ρε[ὺ]σ Δ[ι]ός Λαβραύνδου Μαυρνίτης (δραχμάσ) (διακοσίασ), [Φα]νόδικος Εἰρηναίου ἱερεὺσ Διὸσ Νεμείου Ταρκονδारेὺσ (δραχμάσ) (ὄγδοήκοντα), [Γ]λαῦκος Ὑβρέου ἱερεὺσ Διονύσου Μαυρνίτης (δραχμάσ) (ὄγδοήκοντα).

⁵¹ Oulides'in oğlu, Zeus Labraundos rahibi Hekatomnos, tapınak mülklerini kiraya verme yetkisine sahip κηματῶναυ adı verilen bir komisyonun üyesidir. Hekatomnos hakkında bk. *I.Mylasa*, no. 801 (sat. 22), no. 803 (sat. 4), no. 814 (sat. 5), no. 816 ayrıca bk. *I.Mylasa*, no. 406, krş. Laumonier 1934, 324, dn. 1. Blümel, yazıtta anılan Oulides'in oğlu Hekatomnos'un, Hekatomnos oğlu Zeus Labraundos rahibi Korris'in babası olması olasılığına işaret etmektedir, bk. *I.Iylasa*, no. 102 (sat. 2).

panlar arasında yer alması Hellenistik Dönem Karia kentlerindeki bilinen tek örnektir⁵². Persis'in bağısladığı 200 *drakhmai*'in en büyük ikinci bağış miktarı olması da ayrıca dikkat çekmektedir.

Hellenistik Dönem Karia kentlerinde imar faaliyetlerine yönelik bağış listelerinde yer alan tüm bağışlar, nitelikleri açısından ele alındığında bağışlananın her zaman nakit para olmadığı görülür; Phoiniks'te (MÖ III. yüzyılın ilk yarısı) Dionysos tapınağı inşasına ilişkin bağış listesinde ismi ilk sıraya yazılan kişi olan Nikagoras, tapınağın ve *temenos*'un üzerine inşa edildiği araziye bağışlamıştı⁵³. Kuşkusuz bu bağış, finansal maliyet açısından en büyük bağıştı ve ilk sırada yer almayı hak etmişti. Halikarnassos'taki (MÖ 201-196) sarnıç inşasına ilişkin bağış listesinde ise iş gücü bağışı görülmektedir; Parthenios oğlu Athenagoras, oğlu Parthenios adına beş zanaatkâr, Sarapion oğlu Apollonios'un 30 işçi, Melanippos oğlu Theon'un ise belirlenemeyen sayıda işçi sağladığı görülmektedir⁵⁴. Sağlanan iş gücüne ilişkin bu katkılar aslen zanaatkâr ve işçilerin yevmiyelerini ödemek şeklindeydi ve yazıttaki yeri uyarınca bu yevmiyelerin bağış yapan kişiye maliyeti yaklaşık iki *drakhmai* olmalıydı.

Hellenistik Dönem Karia kentlerinde, az sayıda da olsa tek bir yurttaşın yaptığı ve miktar açısından daha büyük bağışlara ilişkin bilgiler de onurlandırma kararları ve bağış yazıtları aracılığı ile elde edilebilmektedir. Syrna'da, (MÖ II. yüzyıl) Asklepios tapınağına yönelik ünseverliği ile öne çıkan ve burada yürütülen dinsel faaliyetlere yönelik para bağışında bulunan Kleusthenes oğlu Euagis isimli şahıs, *temenos* inşasına 500 *drakhmai* bağış yapmaya söz vermiştir ve Syrnalılar, aldıkları bir karar ile Euagis'i yüceltmişlerdir⁵⁵. Mylasa'da ise yazıtlar (MÖ geç II. yüzyıl) Ouides oğlu Limnaios'un Otokondeis *phylé*'si tarafından *agora*'da yaptırılan *stoa*'nın inşasına yönelik yaptığı para bağışına ilişkin bilgi sunmaktadır⁵⁶. Limnaios, hizmet ve armağanları karşısında Otokondeis *phylé*'si tarafından alınan bir karar aracılığıyla, altın bir çelenk ve Zeus Osogoa tapınağında dikilen yazıtlı bir heykeli ile yüceltilmiştir⁵⁷. Bunlara ek olarak Iasos tiyatrosunun δῶρομα kapsamındaki onarımına yönelik, yukarıda değinilen iki bağışçılı kısa listeler haricinde, tek kişinin bağışını içeren bireysel bağış yazıtları da belgelenmiştir. Listelerden daha yüksek miktarlar içeren bireysel bağış yazıtlarında Aristokritos oğlu Aristokritos isimli şahsın, tiyatro inşasına 506 *drakhmai*⁵⁸, Theudotos oğlu P[- -]tes isimli şahsın ise aynı amaçla 1500 *drakhmai*⁵⁹ bağış yaptıkları belgelenmiştir. Söz konusu yazıtların giriş kısmındaki tarihleme bölümlerinde bağışların Apol-

⁵² *I.Keramos*, no. 4 (sat. 8-10) Περσις Ἀπολλοδώρου κατὰ θυγατροποιίαν δὲ Ἀπολλοδώρου τοῦ Ἑρμοφάντου [(δραχμῶς)] σ'.

⁵³ *I.Peraia*, no. 101; *I.Pér. Rhod.*, no. 149 (col. 1 sat. 4-5) Νικασαγόρας Βουλακρίνευς τὸν τόπον ἐν ᾧ ὁ ναὸς καὶ τὸ τέμενος κατεσκευάσται.

⁵⁴ Migeotte 1992, 251-253 no. 79 (sat. 21-25) Ἀθηναγόρας [Παρ]θενίου καὶ ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ Παρθενίου τεχνίτας εἴ Ἀπολλώνιος Σαραπίωνος ἐ[ρ]γάτας λ' . . . Θεῶν Μελανίππου ἐργάτας [.]

⁵⁵ *I. Peraia*, no. 303; *I. Pér. Rhod.*, no. 59 (sat. 19-21) εἰς τὰ [ν] [κ]ατασ[κ]ευὰν τοῦ τεμένε[υς], [ἐπαγγέλλεται δὲ ? εἰς] ταῦτα δραχμῶς [i]δίας πεντα[κοσίας] δώσε[iv - -].

⁵⁶ *I.Mylasa*, no. 110 (sat. 9-11) φυλῆς κατασκευαζούσης ἐν [τῇ ἀγορᾷ στο]άν, καὶ αὐτὸς ἐπαγγελίαν ποιησάμενος ἐκ τῶν ἰδίων ἔδωκεν εἰς τὴν κ[ατασκευὴν τῆς] στοᾶς.

⁵⁷ *I.Mylasa*, no. 110 (sat. 13-15) ἐπηνῆσθαι Λιμναίων καὶ στεφανῶσαι αὐτὸν χρυσέωι στεφάνωι [καὶ εἰκόνι γραπ]τῇ ἀρετῆς καὶ φιλοδοξίας ἔνεκεν· ἀναθεῖναι δὲ τὴν εἰκόνα ἐν τῷ ἱε[ρῶι τοῦ Διὸς τοῦ] Ὅσογω καὶ ἐπιγραφῆν ποιήσασθαι τήνδε· Limnaios hakkında alınan karar metninin kutsal alanın (Zeus Osogoa?) *peribolos*'unun duvarı üzerine yazılmasına karar verilmişti, bk. *I.Mylasa*, no. 110 (sat. 17).

⁵⁸ *I.Iasos*, no. 180. Bağış miktarı 500 *drakhmai* olan iki kişilik liste için bk. *I.Iasos*, no. 183.

⁵⁹ *I.Iasos*, no. 182.

lon'un üstlendiği⁶⁰ ikinci⁶¹ ve üçüncü *stephanephoria* sırasında gerçekleştiği ve iki yılda da Herakleides oğlu Demeos'un öz oğlu Leontiades'in diğer *stephanephoros* olduğu ifade edilmektedir, bununla birlikte anılan *agonothetes* isimleri farklıdır⁶². Bu ifade olasılıkla her iki bağışın birbirini takip eden yıllarda gerçekleştiğine işaret etmektedir.

Hellenistik Dönem'de yaygın olarak görülen bağış listeleri, eldeki bilgiler ışığında MÖ I. yüzyılda ortadan kalkmıştır. Bunun en önemli nedeni zenginliğin küçük bir elitler zümresinin elinde toplanması ve bunun bir sonucu olarak politik hayatın, yerel aristokratların özel yetki ve ayrıcalıklara sahip olduğu⁶³ elitist (seçkin) demokrasi⁶⁴ veya Platon'un ifadesi ile timokrazi (τιμοκρατία) ve timarşi (τιμαρχία)⁶⁵ yapısına geçişi olarak gösterilebilir. Bu sosyolojik ve politik değişim⁶⁶ ile birlikte Geç Hellenistik Dönem'de artık "yönetmek ve armağan vermek"⁶⁷ birbiri ile ilişkili gereklilikler haline almıştır. Bu durum kişisel öne çıkışı destekleyerek toplu katılıma ilişkin listelerin azalmasına ve bireysel armağanların artışına neden olmuştur.

2. Roma İmparatorluk Dönemi'nde Kent İmarına Yönelik Bağışlar

Özellikle MS I. ve II. yüzyıllarda, kent toplumunun üst tabakasını oluşturan yerel elit sınıfının büyük zenginliklere ulaştığı ve bu zenginliklerinin bir kısmını da⁶⁸ kentlerinin güzelleşmesi ve yurttaşlarının Hellen-Roma kent yaşamının güzelliklerinden pay almaları için harcadıkları görülmektedir. Bu şekilde MS I. ve II. yüzyıllarda varlıklı yerel elitler, yaygın bir artış ile *euergetai* olarak ön plana çıkıp genel olarak imar faaliyetleri, para dağıtımları, ziyafetler, festivaller ve *agon*'lara yönelmişler-

⁶⁰ Iasos'ta (MÖ III. yüzyıl ortaları) tanrı Apollon adına üstlenilen *stephanephoria* için bk. *I.Iasos*, no. 225. Iasos'da MÖ 191 depremi sonrası sıkıntı döneminde Tanrı Apollon'un bu *leitourgia*'nın masraflarını bir yurttaş ile paylaştığı ve bu şekilde kentte biri tanrı diğeri ise yurttaş iki *stephanephoros* olduğu bilinmektedir. bk. *I.Iasos*, no.164 (sat. 1) "ἐπι στεφανηφόρου Ἀπόλλωνος τοῦ τρίτου μετὰ Μένιππον". *I.Iasos*, no. 179 (sat. 1-2) ἐπι στεφανηφόρου Ἀπόλλ[ωνος] τοῦ δευτέρου [μετ]ὰ Λ[εο]ντιάδην Ἡρακλείδου, [φ]ύσει δὲ Δημέου. *I.Iasos*, no. 182 (sat. 1-2) ἐπι στεφανηφόρου Ἀπόλλωνος τοῦ δευτέρου μετὰ Λεοντιάδην Ἡρακλείδου, φύσει δὲ Δημέου. *I.Iasos*, no. 180 (sat. 1-3) ἐπι στεφανηφόρου Ἀπόλλωνος τοῦ τρίτου μετὰ Λεοντιάδην Ἡρακλείδου, φύσει δὲ Δημέου". Panamara'da (MÖ 198) Apollon adına üstlenilmiş *stephanephoria* için bk. *I.Stratonikeia*, no. 4 (sat. 4-5) ἐπι σ[τεφανηφόρου] Ἀπόλλωνος [τὸ τρί]τον. Krş. *I.Stratonikeia*, no. 15 (sat. 1). Bir tanrı tarafından üstlenilen *eponymos* memriyetler hakkında bk. Jones 1940, 167-168; 234-235; Robert 1946a, 51-52; Magie 1950, 59-60; 839-840 not. 24.

⁶¹ Iasos tiyatrosunun yeniden inşası için yapılmış ikili bağışlara ilişkin bir liste aynı yıla ait tarih taşımaktadır. Yazıt için bk. *I.Iasos*, no. 179, krş. *ibid.*, no. 180.

⁶² *I.Iasos*, no. 182 (sat. 1-3) ἐπι στεφανηφόρου Ἀπόλλωνος τοῦ δευτέρου μετὰ Λεοντιάδην Ἡρακλείδου, φύσει δὲ Δημέου, ἀγωνοθέτου δὲ Πανταίνου τοῦ Ἐστιαίου. Krş. *I.Iasos*, no. 179 (sat. 1-6) ἐπι στεφανηφόρου Ἀπόλλωνος τοῦ τρίτου μετὰ Λεοντιάδην Ἡρακλείδου, φύσει δὲ Δημέου, ἀγωνοθέτου δὲ Ἀντιγένους τοῦ Μενεκλείδου.

⁶³ Quass 1993, 394-421; Pleket 1998, 205-212; Stephan 2002, 59-61.

⁶⁴ Stephan 2002, 60.

⁶⁵ Plat. *polit.* VIII, 545b-c; καὶ νῦν οὕτω πρῶτον μὲν τὴν φιλότιμον σκεπτέον πολιτείαν, ὄνομα γὰρ οὐκ ἔχω λεγόμενον ἄλλο· ἢ τιμοκρατίαν ἢ τιμαρχίαν αὐτὴν κλητέον, "öyleyse şimdi ilk olarak onurseverlik üzerine kurulu devleti incelemeliyiz, zira (bu devlet sisteminin) başka bir ismini bilmiyorum, timokrazi veya timarşi denmelidir".

⁶⁶ Gehrke 2003, 181. Süreç için bk. Hamon 2007.

⁶⁷ Veyne 1992, 130-131.

⁶⁸ Krş. Zuiderhoek 2009, 23-24. Zuiderhoek bu harcamaların elitlerin geliri için oldukça küçük bir yer tuttuğunu savunmaktadır.

dir⁶⁹. Kentlerde yerel elitlerin lehine artan ekonomik refah, hem “alan” hem de “veren” açısından *euergesia*'nın doğasında önemli değişikliklere yol açmıştır⁷⁰. Armağanlar karşılığında elde edilen onurların sosyal ve politik yükseliş ve buna bağlı olarak toplum içinde öne çıkış sağlaması, bu onurları elde etmeye çalışan kişi sayısını da arttırmıştır. Karşılığını ödeyebilecek ekonomik refaha sahip yurttaşlar ve hatta aileler arasında oluşan “onurlar elde etme mücadelesi”⁷¹ gelecek *euergesiai* için ortam hazırlıyordu⁷². Bu şekilde *euergesiai* seçkin ve varlıklı erkek ve kadın yurttaşların⁷³ sosyal ve politik hayatının bir parçası haline geldi⁷⁴. *Euergesia*, toplumda öne çıkışın önemli bir aracı haline geldiğinde *euergetai*, yapılar, vakıflar ve bayramlar gibi kendi isimleri ile anılabilecek daha kalıcı armağanlara yöneldiler. Kalıcı armağanlar *euergetes*'in politik etkinliğini ifade ediyor, seçkin ve cömert bir yurttaş olarak anısını canlı tutuyordu⁷⁵. Özellikle imar faaliyetlerine yönelik eğilim dikkate değer ölçüde arttı; zira yapılar her zaman göz önünde oldukları için en kalıcı armağanlar olarak görülüyordu⁷⁶. Bu şekilde imar faaliyetleri, vakıflar ve festivaller ölümsüzlük arayan elitlerin aracı haline geldi⁷⁷.

Kent imarındaki artan etkinliğine karşın, kuşkusuz kentlerdeki tüm yapılar varlıklı yurttaşların eseri değildi⁷⁸; varlıklı yurttaşların kendi keselerinden gerçekleştirdikleri son derece masraflı imar faaliyetlerinin yanında *polis* ve kimi zaman yönetimdeki azalan rolüne karşın *demos* da⁷⁹ yazıtlarda bir imar faaliyetini kendi gelirleri ile⁸⁰ gerçekleştiren kurum olarak görülebiliyordu⁸¹. Yazıtlar, imar

⁶⁹ Sartre 1997, 132; Zuiderhoek 2009, 77 (fig. 5. 1). Atletizm oyunlar ve festivallerin, elitlerin yükselişi ve bununla ilişkili olarak oligarşik toplum yapısına etkileri için bk. Nijf 2001. *Euergetes*'lerin tercihleri hakkında bk. Kokkinia 2011; Ünver 2015.

⁷⁰ Gauthier 1985, 3.

⁷¹ Gauthier, biçimsel olarak *euergetai* yazıtlarında kullanılan terimlerin ve onurlandırma şekillerinin agonistik yazıtlarında kullanılan terimlerle benzerliklerine işaret etmektedir. bk. Gauthier 1985, 12.

⁷² Sartre 1997, 146.

⁷³ Kent memuriyetlerinde kadınların da eşlerinin yanında görülmesi ile Hellenistik kralların eşleri ile oluşturdukları aile figürünün ilişkisi hakkında bk. Gauthier 1985, 55-56, 72-75; Bremen 1996, 140-141. Kadınların, erkeklerin işlerine öykünmeleri ve örnek almaları hakkında bk. Bremen 1993, 235 ve dn. 69. III. Antiokhos'un eşi Laodike'nin Iasos'ta yoksul kızların çeyiz masrafları için tahıl satışından elde edilecek olan para ile kurduğu fon (*strophion*) için bk. *I.Iasos*, no. 4, ayrıca bk. Bringmann 2001, 159.

⁷⁴ Jones 1940, 237.

⁷⁵ Nijf 1997, 119-120.

⁷⁶ Veyne 1992, 107.

⁷⁷ Veyne 1992, 112. Küçük Asya yazıtlarında belgelenmiş çeşitli amaçlara yönelik vakıflar için bk. Laum 1964, 75-142 no. 65-204a.

⁷⁸ Phoiniks'te *metoikos* Philoumenos'un depremde yıkılmış olan *andron*'u kendi kesesinden yaptırması ve bu nedenle *arkhon* olarak görev yaptığı bölge birliği tarafından onurlandırılması için bk. *I.Peraia*, no. 110; *I.Pér. Rhod.* no. 159. Iasos'ta (Hellenistik) *khoregia* harcamalarına yönelik bağış listelerinde yer alan *metoikoi* için bk. *I.Iasos*, no. 178 (sat. 9), no. 184 (sat. 7), no. 185 (sat. 7), no. 190 (sat. 6), no. 195 (sat. 21).

⁷⁹ Bk. Cramme 2001, 70. Özellikle kent yönetiminde *demos*'un etkin gücünün *boule* karşısında azaldığı MS I. ve II. yüzyıllarda bu farklılığın nedenini anlayabilmek için yeterli kanıt yoktur.

⁸⁰ Cramme 2001, 68. Mylasa'da *polis* veya *demos* tarafından kendi gelirleri ile (ἐκ τῶν ἰδίων) yaptırılan imar faaliyeti için bk. *I.Mylasa* no. 137 (sat. 9), krş. Blümel 2004, 35vd; SEG LIV (2004) no. 1087.

⁸¹ Mylasa'da (MÖ 12-2) *demos* tarafından Augustus ve tanrıça Roma'ya adanan tapınak (?) için bk. *I.Mylasa*, no. 31. Nysa'da (Principatus D.) *polis* tarafından, olasılıkla yurttaşların vakıf veya vasiyet yoluyla bıraktıkları paralardan inşa

faaliyetlerinin gerçekleştiricisi olarak tanrı ve tanrıçaları da gösterirler. Bu faaliyetler genel olarak tanrı/tanrıçanın kendi kesesi olarak ifade edilen tapınak kasasından ve kimi zaman buna ek olarak tapınağa miras bırakılan paralardan finanse edilmekteydi⁸². Kentin iç finans kaynakları dışında Roma imparatorları⁸³, senatörler⁸⁴ ve Roma eyalet memurları⁸⁵ da kentlerin imarına katkıda bulunabiliyorlardı⁸⁶. Kentlerin imarına yönelik imparatorluk yardımları özellikle deprem gibi beklenmedik ve büyük hasara neden olan bir afet sonrasında ve çoğu zaman bir elçilik⁸⁷ aracılığı ile gerçekleşebiliyordu⁸⁸. Fakat bu yardımlar kentin yeniden imarına yönelik tüm masrafları karşılamak için yeterli olmayabiliyordu, eğer bir *euergetes* ortaya çıkmazsa kent yine kendi kaynaklarından harcamak zorunda kalıyordu⁸⁹.

Roma Dönemi Karia kentlerinde özel şahısların kent imarına yönelik katkıları konusunda bilgi sunan yazıtlar aracılığıyla, MÖ I. yüzyılda bir önceki yüzyıla göre dikkat çekici ölçüde azalmış olan katılımların, MS I. yüzyılda görülen önemli artışın ardından MS II. yüzyılda hem nitelik hem nicelik bakımından en üst düzeye çıktığı ve ardından MS III. yüzyılda ise birkaç örnek dışında neredeyse yok olduğu gözlemlenebilir⁹⁰. MS IV. yüzyılda ise kent yurttaşlarının kentleri ve yurttaşlarına

edilen yapı için bk. Malay 1982, 257-258, no. 5. Physkos'ta (MÖ 27-MS 14) [*demos?*] tarafından adanan [*eksedra?*] için bk. Fraser – Bean 1954, no. 3, krş. *I. Peraia*, no. 505. Aphrodisias'ta *demos* tarafından Augustus'lar tarafından bahşedilmiş lütufan ve Eusebios hamamının (Εὐσεβιανὸν βαλανείον) ahşap (mimari) malzemelerinden ve Menekrates kızı Attalis'in mal varlığından inşa ettirilen hamam ve *atreion* için bk. *I.Aph.* 2007, no. 5. 6.

⁸² Tanrıça Aphrodite tarafından yürütülen imar faaliyetlerinde ἐκ τῶν ἰδίων προσόδων için bk. *I.Aph.* 2007, no. 12. 914 (MS II. yüzyıl) ve ἐκ τῶν ἰδίων ἐκ τῶν καταλειφθέντων αὐτ[ῆ] için bk. *I.Aph.* 2007, no. 5.5 (MS 132-138).

⁸³ İmparator Augustus tarafından yaptırılan Lagina Hekate tapınak alanına giriş kapısı için bk. *I.Stratonikeia*, no. 511.

⁸⁴ Roma senatörleri ve atlı sınıf mensuplarının eyalet kentlerinin imarına katılımları hakkında bk. Quass 1993, 221-224.

⁸⁵ Roma eyalet memurlarının eyalet kentlerinin imarına katkıları hakkında bk. Quass 1993, 212-220. Karia kentlerinden örnekler için bk. *OGIS* no. 525 (Halikarnassos); *I.Tralleis*, no. 148, 415.

⁸⁶ Kentlerin imarına yönelik imparatorluk yardımları hakkında bk. Broughton 1938, 711-715; Quass 1993, 224-228; Winter 1996, 67-131; Horster 1997; Horster 2001; Oktan 2011.

⁸⁷ Augustus Dönemi'nde (MÖ 27-25) Tralleis'te gerçekleşmiş deprem sonrasında Khairmon isimli kişinin elçiliği sonrasında gelen yardım için bk. Agath. II, 17, 2-8. MS 138-141 yılında gerçekleşmiş deprem sonrasında bir elçilik aracılığı ile İmparator Antoninus Pius'un Stratonikeia kentine yaptığı 250.000 *denarii* bağış için bk. *I.Stratonikeia*, no. 1029 (sat. 5-11), ayrıca bk. Varinlioğlu 1988, 83 no. 4. Antoninus Pius'un Lykia ve Karia kentleri ile birlikte Kos ve Rhodos'a yaptığı yardım için bk. Paus. VIII, 43, 4.

⁸⁸ Augustus'un Tralleis kentine yaptığı yardım için bk. Strab. XII, 8, 18 (C 579). Olasılıkla Claudius ve Nero'nun Aphrodisias kentine yaptıkları yardım için bk. *I.Aph.* 2007, no. 5. 6 (sat. 3-4) ἐκ τῆς ἐπιτραπέισης ὑπὸ τῶν Σεβαστῶν χάριτος καὶ κτλ.

⁸⁹ Termessos (Pisidia) kentinde imparator (olasılıkla Antoninus Pius) tarafından bağışlanan para ve kentin kendi gelirleri ile yaptırılan yapıya dair yazıt için bk. İplikçioglu *et al.* 1991, 10-11, no. 2; SEG XLI (1991) no. 1255.

⁹⁰ Bk. Ünver 2012, 433-438, Tablo 1. MS I. ve II. yüzyıllarda, özellikle Tiberius, Nero, Hadrianus, Traianus ve Antoninus Pius dönemlerinin Karia'da özel şahısların imar faaliyetleri açısından yoğun olduğu gözlemlenmektedir, bk. Ünver 2012, 439-440. Tablo 2, krş. Zuiderhoek 2009, 18-19 fig. 1. 2-1. 3. Tralleis'te Augustus Dönemi'nde, Aphrodisias ve çevresinde ise MS 41 yılında ayrıca MS II. yüzyılda, olasılıkla Traianus Dönemi'nde, ayrıca Stratonikeia ve çevresinde Antoninus Pius Dönemi'nin ilk yıllarında (olasılıkla MS 138-141) gerçekleşen depremlerin bu yoğunlaşma konusunda kısmen etkili olduğu söylenmelidir. Karia depremleri hakkında bk.

yönelik cömertliklerini sergiledikleri *euergesia* sisteminin çöküşüyle birlikte oluşan boşluk Roma eyalet memurları tarafından doldurulmuş⁹¹ ve özellikle eyalet valilerinin kent imarına katılımı sıkça gözlenir olmuştur⁹².

Özel şahısların kent imarına yönelik katkılarının gerçekleştirilme yöntemleri faaliyeti yaptırma, bağış yapma, vakıf kurma ve vasiyetname⁹³ bırakma olarak dört ana başlık altında ele alınabilir. Bu yöntemler arasında en çok tercih edilen katkı yöntemi bir faaliyeti şahsen yaptırma yöntemidir; zira yazıtların büyük çoğunluğunda kent imarına katkıda bulunan özel şahıslar, yapıyı ya da faaliyeti yaptıran/adayan kişiler olarak tanımlanırlar. MS I. ve II. yüzyıllarda yaygın olarak görülen bu faaliyetler Roma Dönemi'ne özgü değildi; yaşanan toplumsal değişimler ve bununla ilişkili olarak *euergesia*'nın yaygınlaşması doğrultusunda Hellenistik Dönem'den itibaren görülmekteydi. Bu şekilde imar faaliyeti gerçekleştiren yurttaşlar, yapının tümünün, bir bölümünün veya bir mimari elemanın inşasına, onarımına, kimi zaman da yapının bakımı ya da işlerliğinin sağlanması ile ilişkili diğer bir imar faaliyetine ilişkin masrafları ödemek suretiyle yapıyı ya da söz konusu imar faaliyetini yaptıran kişi oluyorlardı. Sıkça, gerçekleştiren kişi veya kişilerin *demos* önünde vermiş olduğu⁹⁴ resmi sözler uyarınca gerçekleşen doğrudan imar faaliyetleri aslen fiziksel bir çabayı gerektirmiyor, daha çok işin masraflarını karşılama ve faaliyetin tamamlanmasına kadar yürütmeyi sağlama şeklinde gerçekleştiriliyor olmalıydı. Roma Dönemi Karia kentlerinde özel şahısların kent imarına yönelik katkıları konusunda bilgi sunan yazıtlardan⁹⁵ oluşan arşiv içinde vakıf kurma, vasiyetname bırakma ve bağış yapma yoluyla yapılmış katkılara ilişkin verilerin nispeten azlığı, özel şahıslar tarafından daha az tercih edilen yöntemler olduğunu göstermektedir.

yukarıda 518, dn. 42.

⁹¹ Aphrodisias'ta *curialis* Menandros tarafından kuzey *agora*'nın güney *portico*'su ile ilişkili yaptırılan sütun için bk. *I.Aph.* 2007, 3. 7 = Roueché 1989, no. 30.

⁹² Roueché 1989, no. 28 = *I.Aph.* 2007, no. 2. 110 (*clarissimus praeses* Antonius Priskos), *I.Aph.* 2007, no. 4. 120 = Roueché 1989, no. 17 ve *I.Aph.* 2007, no. 5. 118 = Roueché 1989, no. 18, krş. *I.Aph.* 2007, no. 1.131 = Roueché 1989, no. 16 (*praeses* Helladios), *I.Aph.* 2007, no. 5. 215 = Roueché 1989, no. 14 (*comes* falanca, *ktistes*), *I.Aph.* 2007, no. 12. 1001 = Roueché 1989, no. 19 (*perfectissimus praeses* Flavius Quintilius Eros Monaksios), *I.Aph.* 2007, no. 8. 405 = Roueché 1989, no. 20 (*clarissimus praeses* Antonius Titanos), *I.Aph.* 2007, no. 12. 101(i) = Roueché 1989, no. 22 ve *I.Aph.* 2007, no. 6. 4 = Roueché 1989, no. 235 (*clarissimus praeses* Flavius Constantius), *I.Aph.* 2007, no. 3. 6 = Roueché 1989, no. 29, *I.Tralleis*, no. 152 = Merkelbach – Stauber 1998, no. 02/02/04 (*proconsul* Lucius Caelius Montius). Geç Roma İmparatorluğu'nda eyalet valileri ve *euergesia* için bk. Sootjes 2006, 77-104.

⁹³ Aphrodisias'ta Aristokles Molossos, vasiyetnamesi uyarınca tiyatrodan kapsamlı bir imar faaliyeti gerçekleştirmiştir, bu faaliyet Molossos'un beslemesi Herma'sın denetimi altında yürütülmüştür. bk. *I.Aph.* 2007, no. 8. 108; 8.112; 8. 113; ayrıca bk. *I.Aph.* 2007, no. 8. 111; 8. 14; 8. 82. Aphrodisias'tan Attalos Adrastos vasiyetnamesi aracılığıyla Aphrodite tapınağı ile ilişkili bir şölen salonu ve bunun çevresindekileri kendi kesesinden inşa etmeye yönelik söz vermiştir, bk. *MAMA* VIII no. 413d; *I.Aph.* 2007, no. 12. 26d; Chaniotis 2008, 64-65 no. 1b. (sat. 12-15) [ύ]πεσχημένοσ κατασκευάσει[v] θνηπολείον δειπνιστήριον[v] καὶ τὰ περὶ αὐτὸ οἰκίματα ἐκ τῶν ἐμῶν. Olasılıkla bu inşa faaliyeti de, Aphrodite'ye [yönelik sunu ve kurbanlar?] için 12. 200 *denarii* adayaarak kurduğu vakıf gibi azatlısı Onesimos'un denetimi altında Attalos Adrastos adına yürütülmüştür. *I.Aph.* 2007, no. 12.26a (sat. 19-22). Ayrıca bk. Laum 1964, no. 102. 1, krş. *I.Aph.* 2007, no. 12.26b (sat. 20-23). Ayrıca bk. Laum 1964, no. 102. 2.

⁹⁴ Zuiderhoek 2008, 419-421, krş. Quass 1993, 375-376.

⁹⁵ Yazıtlar, Türkçe tercümelemleri ve incelemeleri için bk. Ünver 2012, 170-383.

Hellenistik Dönem’de çokça belgelenen, kent veya *demos* tarafından yürütülen imar faaliyetlerine yönelik para bağışlarına ilişkin listeler, bireyselliğin ön plana çıktığı, yerel elitler arasında kişisel ve ailevi prestij elde etme mücadelesinin kent yaşamının önemli bir parçası haline geldiği MÖ I. yüzyılda büyük ölçüde yok olmuştur. Bu duruma uygun olarak Karia kentlerinde de Roma Dönemi’ne tarihlenen imar faaliyetlerine yapılmış toplu para bağışlarına ilişkin liste bilinmemektedir. Buna karşın özel şahıslar tarafından gerçekleştirilen imar faaliyetleri⁹⁶ ve kentlerde yürütülen inşaa projelerine yönelik bireysel bağışlar⁹⁷ onurlandırma yazıtlarında onurlandırmanın gerekçesi ya da gerekçelerinden birisi olarak görülür.

Bağışlar ve Yapılar:

Karia kentlerinde, Roma İmparatorluk Dönemi’nde kent imarına yönelik bağışlar, genel olarak memuriyet üstlenmiş veya halen yürütmekte olan yurttaşlar tarafından yapılıyordu. Önemli olan halkın ve kentin hâlihazırdaki ihtiyaçlarının karşılanarak memuriyetin gereklerinin yerine getirilmesi ya da bu gereklerin ötesinde verilen resmi sözler⁹⁸ aracılığıyla cömertliğin sergilenmesiydi. Özel şahısların kent imarına yönelik bağışları hem inşaa⁹⁹ hem de onarım¹⁰⁰ faaliyetlerine yönelik olabiliyordu¹⁰¹. Bağışlar, ilişkili oldukları yapılar açısından ele alındığında *stoa*’lar ve hamamlara yö-

⁹⁶ *I.Aph. 2007*, no. 12. 1111; Chaniotis 2008, 72-73 no. 8. (*Boule, demos* ve *gerousia*). *I.Aph. 2007*, no. 12. 1006; Chaniotis 2008, 66-70 no. 4a. (*Boule* ve *demos*). *I.Aph. 2007*, no. 14.18. ([Kent]). *I.Iasos*, no. 122. (*Boule* ve *demos*). Pugliese-Carratelli 1993, 265-268 no. 2; Pugliese-Carratelli 1995, 673-675 (Iasoslular?). *I. Labraunda*, no. 65 (*Demos*). *I.Stratonikeia*, no. 530 (*Demos, boule* ve *gerousia*). Blümel 1995, 60-61 no. 31 (*Boule* ve *demos*). *I.Stratonikeia*, no. 16 (*Demos* ve *boulai*). *I.Stratonikeia*, no. 293 (*Demos, boulai* ve *gerousia*). *I.Stratonikeia*, no. 15 (*Boule* ve *demos*). *I.Stratonikeia*, no. 17 ([*Demos* ve *boulai*]). *I.Tralleis*, no. 145. (*Boule?*). *I.Tralleis*, no. 77. (*Boule, demos*, kutsal *gerousia* birliği ve Augustus dostu gençler ve Tralleis’deki Romalılar). Ayrıca bk. *I.Stratonikeia*, no. 229a-b (sat. 6-7). Bir *metoikos*’un gerçekleştirdiği imar faaliyeti karşılığında elde ettiği onurlandırma için bk. *I. Peraia*, no. 110; *I. Pér. Rhod.*, no. 159 (Bölge birliği).

⁹⁷ *MAMA VI*, no. 75 (*Boule* ve *demos*, Carminia Ammia’yı onurlandırıyor). Robert – Robert 1954, no. 67 (*Boule, demos* ve *gerousia*, Glykon kızı Tate’yi onurlandırıyor). *I.Keramos*, no. 14; Şahin, 1995, 33 dn. 48 (*Boule* ve *demos*, Dionysos oğlu [Jophantos’u onurlandırıyor). *I.Keramos*, no. 26; Crampa 1988, 607-608 ([Filanca kurum] Hieron Hermodoros’u onurlandırıyor).

⁹⁸ Verilen söz derhal resmi belgelere geçiriliyor ve kent arşivine konuyordu, bk. Veyne 1992, 138; Zuiderhoek 2008, 21 ve dn. 8, krş. Quass 1993, 375-376. Verilmiş söze karşın ekonomik durumun yetersizliğini bahane ederek *leitourgia*’dan kaçma çabaları da kayda geçmiştir. İmparator Hadrianus, Aphrodisias’ta başrahiplik için söz vermesine karşın bu sözünü yerine getirmeyen kişilerin ekonomik durumlarının incelenmesini ve durumu en iyi olanlardan başlayarak bu *leitourgia*’nın yerine getirilmesini, yazdığı mektupta özellikle talep etmişti, bk. *I.Aph. 2007* no. 11. 412 (sat. 32-38).

⁹⁹ *I.Keramos*, no. 14; Şahin 1995, 33 dn. 48 (*stoa*), *I.Stratonikeia*, no. 226 (*stoa*) *I.Stratonikeia*, no. 651 (*stoa*), *I.Stratonikeia*, no. 653 (*stoa*), *I.Keramos*, no. 26; Crampa 1988, 607-608 (hamam), *I.Stratonikeia*, no. 701 (hamam), Robert – Robert 1954, no. 67 (tapınak).

¹⁰⁰ Laumonier 1938, 264; *I.Stratonikeia*, no. 662b (tiyatro ve *pronaos* ?), *I.Stratonikeia*, no. 701 (hamam), *MAMA VI*, no. 75 (?).

¹⁰¹ Tarihlendirilemeyen bir Sebastopolis yazıtında bir özel şahsın onurlandırılmasının gerekçelerinden birisi olarak [*agora*’nın] *tetrastoon*’unun (zemin?) kaplamasına ve belirlenemeyen diğer bir faaliyete yönelik para vermesi hakkında bk. Robert – Robert 1954, no. 173.

nelik bağışlar, nicelik açısından öne çıkmaktadır; bu kapsamda *agora* ya da kutsal alanlar ile ilişkili *stoa*'ların inşası, hamamların inşa ve onarımlarına yönelik bağışlar yazıtlar aracılığı ile belgelenmiştir. Bununla birlikte yazıtlar tapınak inşası, tiyatro onarımı ve diğer onarım işlerine yönelik bağışlar hakkında da bilgiler sunmaktadır. Genel olarak *denarius* veya *drakhme* birimi üzerinden belirtilen bağış miktarı¹⁰² kimi zaman da gümüş olabilmektedir¹⁰³.

Stoalar

Stoa'ların inşasına yönelik bağışlara ilişkin veriler Keramos, Lagina ve Panamara yazıtlarından elde edilmektedir; Keramos *agora*'sında inşa edilen bir *stoa*'ya ilişkin bağış, Roma Dönemi Karia kentleri için bilinen en erken örnek durumundadır; İmparator Tiberius Dönemi'ne (MS 14-37) tarihlenen ve içerik açısından Hellenistik özellikler taşıyan yazıtta Dionysios oğlu [-]ophantos'un¹⁰⁴ *stephanephoria* yılında 800 *denarii* bağış yapmak için söz verdiği görülür. Dionysios oğlu [-]ophantos, olasılıkla başka bir amaca yönelik olarak söz verdiği 800 *denarii* parayı, *demos* ve *boule*'nin de arzusu doğrultusunda, *agora*'da Dionysios oğlu Iasikrates ile birlikte yönetimdeki komutanlar tarafından inşa edilmekte olan çift katlı¹⁰⁵ Augustus *stoa*'sına (*stoa Sebaste*) bağışlamış ve bu hizmeti karşılığında *boule* ve *demos* tarafından onurlandırılmıştır¹⁰⁶. Yazıtta, söz konusu *stoa*'nın, Tiberius Caesar'ın onuruna Keramos'un en büyük ve en haşmetli adağı olarak inşa edilmekte olduğu, ayrıca bu onurlandırma kararının inşa edilmekte olan Augustus *stoa*'sında beyaz mermerden bir stel üzerine yazılmasına karar verildiği ifade edilmektedir. Lagina yazıtlarından (MS I. yüzyıl) elde edilen veriler ise olasılıkla kutsal alanda bulunan *stoa*'ların inşasına yöneliktir ve iki ardıl Hekate rahibinin bağışlarını içermektedir. Her ikisi de benzer nitelikte bireysel bağış yazıtları aracılığı ile belgelenmiş bağışlar, Hekate kutsal alanı ile ilişkili bir *stoa* inşa projesinin ardıl evrelerine yönelik olmalıdır; Drakon oğlu, Koranzalı Kleinomakhos¹⁰⁷ Hekate rahipliği üstlenmiştir ve bir *stoa*'nın inşasına 6000 *drakhmai* ba-

¹⁰² Bk. Robert – Robert 1954, no. 67 (sat. 12-13) (δενάρια) διασχ[ίλ]ια τριακόσια τεσ[σα]ράκοντα (2340 *denarii*). *I.Stratonikeia*, no. 701 (sat. 11) δηνάρια χεῖλια (1000 *denarii*). *I.Keramos*, no. 14 (sat. 25) δινά[ρια] ὀκτακόσια (800 *denarii*). Laumonier 1938, 264 (sat. 3-4) δραχμᾶς] μύριας (10.000 *drakhmai*), söz konusu yazıtta bağış miktarının 70.000 *drakhmai* olabileceği yönündeki öneri için bk. *I.Stratonikeia*, no. 662b. *I.Stratonikeia*, no. 651 (sat. 3-4) δραχμᾶς ἑξακισχλίας (600 *drakhmai*), *I.Stratonikeia*, no. 653 (sat. 4-5) δρα[χμᾶς - - -] .

¹⁰³ *I.Keramos*, no. 26; Crampa 1988, 607-608 (sat. 4-8) [ὑποσχόμε]νον δὲ κατασκευασθῆναι [τὸ ἀνδρ]έον βαλανεῖον καὶ δόντα εἰς [τὴν κατ]ασκευὴν αὐτοῦ ἀργύρια καὶ πάλιν εἰς τὴν συντελείωσιν χαρισάμενον [μεγαλοψύ]χως ἀργύρια. *I.Stratonikeia*, no. 226 (sat. 6-9) ἐπεὶ τε δόσι ἀρ[γυ]ρίου καὶ πάλιν ἐπὶ τῆ κ[α]τασκευῆ στοᾶς τῆς κα[λου]μένης Φλαβιανῆς.

¹⁰⁴ Hadrianus Dönemi'nde *agoranomia* üstlenmiş ve bu memuriyet sırasında bir *alipterion* inşa etmiş Dionysios oğlu Hermophantos için bk. *I.Keramos*, no. 18. Dionysios oğlu Hermophantos'un, bu yazıtta geçen Dionysios oğlu [-]ophantos'un ardılı olması olasıdır.

¹⁰⁵ Hem çift katlı hem de çift bölümlü anlamında kullanılabilen στοὰ διπλῆ ifadesi için bk. Schrader 1904, 216; Robert 1960, 31; Coulton 1971.

¹⁰⁶ *I.Keramos*, no. 14, ayrıca bk. Şahin 1995, 33 dn. 48 (sat. 31-32); SEG XLV (1995) no. 1525. Varinlioğlu, 800 *denarii*'nin bir *stoa*, hatta yazıtta belirtildiği şekilde görkemli bir *stoa*'nın inşası için yeterli olmadığı görüşünden yola çıkarak 25. satırın δινά[ρια] [μύρια] ὀκτακόσια şeklinde de okunabileceğini ifade etmektedir. Bu öneri doğrultusunda [-]ophantos'un verdiği para miktarı 10800 *denarii*'dir.

¹⁰⁷ Kleinomakhos için ayrıca bk. *I.Stratonikeia*, no. 652 (sat. 1-4); Laumonier 1938, 260; Laumonier 1958, 372-373; Barresi 2003, 360.

ğışta bulunmuştur¹⁰⁸. [Aeti]on'un oğlu, Koranzalı Ariste[as]¹⁰⁹ ise ardıl Hekate rahibidir¹¹⁰ ve yazıtta "batı *stoa*" olarak tanımlanan bir *stoa*'nın inşasına *drakhme* biriminden belirlenemeyen miktarda bağışta bulunmuştur¹¹¹. Yazıtların bireysel bağış yazıtı niteliğinde bulunması ve kutsal alanda ele geçmiş olması, söz konusu *stoa*'ların kutsal alan ile ilişkisi¹¹² konusunda önemli ipuçları sağlamaktadır; bu durumda ardıl rahipler Kleinomakhos ve Aristeas, Hekate kutsal alanında devam eden bir *stoa* inşa projesinin iki farklı aşamasına bağış yoluyla finansal katkıda bulunmuş olmalıdırlar. Kutsal alan ile ilişkisi belirlenememekle birlikte bir *stoa*'nın inşasına yönelik diğer veri, bir Panamara yazıtı aracılığı ile elde edilmektedir; *Heraion*'un¹¹³ rahibi Hekatodoros oğlu Flavianus¹¹⁴ ve eşi rahibe Apphia Hierokleia, şanlı bir şekilde Hekate rahipliği ve başrahiplik yaparlarken, *Flaviane*¹¹⁵ olarak adlandırılan *stoa*'nın inşası için iki kez gümüş bağışlamışlardır¹¹⁶. Flavianus ve eşinin aynı inşa faaliyetine ikinci kez bağışta bulunmalarının nedeni belirsizdir, bununla birlikte faaliyetin ön görülen proje maliyetinden daha pahalıya mal olduğu ve inşaat sürecinde ek para ihtiyacı doğduğu şeklinde değerlendirilmelidir¹¹⁷. Söz konusu *stoa*'nın yeri bilinmemektedir, kutsal alanda veya Stratoni-keia'da bulunması mümkündür.

Hamamlar

Roma Dönemi'nde kent yaşamının vazgeçilmez bir ögesi haline gelen¹¹⁸ hamamların¹¹⁹ inşasına¹²⁰

¹⁰⁸ *I.Stratonikeia*, no. 651.

¹⁰⁹ Aristeas için ayrıca bk. Laumonier 1938, 260; Barresi 2003, 360.

¹¹⁰ *I.Stratonikeia*, no. 652.

¹¹¹ *I.Stratonikeia*, no. 653.

¹¹² M. Ulpius Aleksandros Herakleitos ve eşi Ulpia Ammion tarafından (MS II. yüzyıl) Lagina'da yaptırıldığı bilinen *stoa*'lar ve diğer imar işleri için bk. *I.Stratonikeia* no. 530 ve 668. M. Ulpius Aleksandros Herakleitos için bk. Laumonier 1937, 273-274 no. 104; Laumonier 1938, 269. Ailenin soy şeması için bk. *I.Stratonikeia*, 114 no. 235; M. Ulpius Aleksandros Herakleitos ve eşi Ulpia Ammion hakkındaki diğer yazıtlar için bk. *I.Stratonikeia*, no. 235; no. 237. Ulpia Ammion için bk. Kirbihler 1994, 64 no. 2; Dingil 2006, 197-199 no. 147; Bremen 1996, 284.

¹¹³ İfadenin anlamı tam olarak anlaşılammamaktadır, bk. Laumonier 1937, 268. *Heraion* günü için bk. *I.Stratonikeia*, no. 259 (sat. 7-8).

¹¹⁴ Hekatodoros oğlu Flavianus için bk. Laumonier 1937, 268 no. 94, ayrıca bk. *I.Stratonikeia*, no. 1027.

¹¹⁵ *Stoa*'nın neden *Flaviane* olarak isimlendirildiği belirsizdir, zira yazıttan anlaşıldığına göre daha önce de aynı yapının inşasına yönelik bağışta bulunmuş olan Hekatodoros oğlu Flavianus ile de ilişkili olabilir. Bununla birlikte bağışta bulunan kişilerin *arkhiereia* üstlenen bir çift olduğu dikkate alındığında *stoa*'nın isminin Roma İmparator hanedanı Flavii ailesi ile ilişkili olma olasılığı da dikkate alınmalıdır.

¹¹⁶ *I.Stratonikeia*, no. 226.

¹¹⁷ Keramos'ta (MS II. yüzyıl) Hieron Hermodoros'un erkekler hamamının inşa edilmesine söz verdikten sonra onun inşasına gümüş (*denarii*) bağışlaması ve ardından işin tamamlanması için yüce ruhlulukla yeniden gümüş (*denarii*) vermesi hakkında bk. *I.Keramos*, no. 26; Crampa 1988, 607-608, ayrıca bk. aşağıda 529.

¹¹⁸ Hanfmann 1975, 48. Hamamların kullanım ücretleri hakkında bk. Meusel 1960, 28-29; Eck 1987, 75 dn. 204. Bununla birlikte hamamlar, kurulmuş vakıflar aracılığı ile kimi zaman yurttaşlar veya *metoikoi* için hatta kimi zaman kente gelen misafirler veya yolcular için bile ücretsiz olabiliyordu, bk. Meusel 1960, 196-197; Eck 1987, 82 dn. 222.

¹¹⁹ Hamamlar aynı zamanda Roma egemenliği altındaki Anadolu kentlerinin saygınlığı ve görkemi için de önemli yapılar olarak görülüyorlardı; Plinius, İmparator Traianus'a yazdığı bir mektubunda Prusa'da inşa edilecek olan yeni bir hamam için, kentin saygınlığının ve Traianus'un Dönemi'nin görkeminin böylesi bir yapıyı ge-

ve onarımına yönelik bağışlara ilişkin veriler Lagina ve Keramos yazıtlarından elde edilmektedir. Antoninus Pius-Septimius Severus Dönemi'ne tarihlenen bir Lagina yazıtından, Hekate rahibi Tiberius Claudius Aristetas Menandros¹²¹ ve eşi rahibe Aelia Glykinna'nın, başrahipliği tamamlamalarının ardından üstlendikleri Hekate rahipliği sırasında bir hamamın inşa ve onarımına yönelik para bağışladıkları belirlenmektedir; Rahip çiftin müşterek para bağışı yaptığı yapı, rahip Tiberius Claudius Aristetas Menadros'un dedesi Titus Flavius Aeneas¹²² tarafından yaptırılan *balaneion*'dur¹²³ ve rahip çift bu yapının onarımı ve inşası için 1000 *Augusta*¹²⁴ *denarii* bağışlamışlardır¹²⁵. Hamamın onarımı ve inşasına yönelik¹²⁶ bu faaliyetin içeriği yazıttan tam olarak anlaşılammaktadır; hali hazırda var olan hamamın gerekli görülen kısımlarının onarılmasının yanında, yapıya yeni bölümler eklenmiş veya yapıya ait olan ve işlevini yitirmiş bazı bölümler yeniden inşa edilmiş olabilir. Bu kapsamlı çalışma, yapı üzerinde önemli bir tahribata işaret etmektedir ve yapının Antoninus Pius'un ilk yıllarında gerçekleşen depremde¹²⁷ zarar görmüş olması kuvvetle muhtemeldir.

Hamam inşasına yönelik para bağışına ilişkin bilgi sunan Keramos yazıtı ise MS II. yüzyıla tarihlenmektedir¹²⁸; yazıtta *agoranomia* ve *grammeteia* memuriyetlerini üstlenmiş olan Hieron Hermodoros'un erkekler¹²⁹ hamamının inşa edilmesine söz verdikten sonra onun inşasına gümüş (*denarii*) bağışladığı ve ardından işin tamamlanması için yüce ruhlulukla yeniden gümüş (*denarii*) verdiği gö-

rektirdiğini belirtmişti, bk. Plin. *epist.* X, 23.

¹²⁰ Anadolu kentlerinde hamam-*gymnasion* yapılarında bölgesel tipler, malzeme ve inşa yöntemleri hakkında bk. Yegül 2006, 223-235. Batı Anadolu'da Hamam-*gymnasion* inşasına yönelik katkıda bulunanlar listesi için ayrıca bk. Barresi 2003, 255-260. Karia kentlerinde özel şahısların hamamların inşasına ve onarımına yönelik katkıları için bk. Ünver 2012, 140-144, 445 Tablo 6; Ünver 2015, 224-227; 233-234, Tablo 2-3.

¹²¹ Septimius Severus Dönemi Stratonikeia sikkelerinden (Museum of Fine Arts, Boston, 63. 233 ve 64. 1380) iki adet Tiberius Claudius Aristetas bilinmektedir. Birisi yazıtta geçen, diğeri ise onun babası olmalıdır, bk. Münsterberg 1973, 121. Ailenin soy şeması için bk. *I.Stratonikeia*, no. 179; Laumonier 1937, 251-252 no. 55; Laumonier 1938, 280; Laumonier 1958, 270 ve 386.

¹²² Aristetas'ın büyükbabası Flavius Aeneas için bk. *I.Stratonikeia*, no. 210 (sat. 13); no. 1025 ayrıca bk. Laumonier 1937, 262 no. 71.

¹²³ [Titus Flavius Aeneas ve eşi] tarafından kent ve *Azanioi* için yaptırılan kadınlar hamamı için bk. *I.Stratonikeia*, no. 706a (sat. 6-8). Rahip çiftin kızı Flavia Leontis (sat. 14) Claudius Aristetas'ın eşi ve Tiberius Claudius Aristetas Menandros'un annesidir. Azanios hamamı hakkında ayrıca bk. *I.Stratonikeia*, no. 685 (sat. 11-13).

¹²⁴ *I.Stratonikeia*, no. 701 (sat. 10-12) ἔδωκαν δὲ καὶ τὰ τῆς Σεβαστῆς δηνάρια χεῖλια ἐν αὐτῷ τῷ τῆς ἱερωσύνης ἐνιαυτῷ. Augusta günü, Asia eyaleti takvimine göre 23 Eylül, yani Augustus'un doğum günüydü ve Augustus egemenliği altındaki Provincia Asia'da takvimin başlangıç noktasını (*era*) oluşturuyordu, bk. Robert 1970, 549-550; Price 1984, 106, ayrıca bk. *I.Stratonikeia*, no. 255 (sat. 1-2). Asia eyaletinde Augustus Dönemi'nde takvimin dönüşümü için bk. Price 1984, 54-55 ve 106 dn. 33.

¹²⁵ *I.Stratonikeia*, no. 701 (sat. 10-15), ayrıca bk. Robert 1970, 549 (sat. 10-14); Robert 1971, 171 no. 163.

¹²⁶ *I.Stratonikeia*, no. 701 (sat. 12-13) εἰς ἐπισκευὴν καὶ κατασκευὴν βαλανεῖου.

¹²⁷ Stratonikeia'da Antoninus Pius Dönemi'nin ilk yıllarında (olasılıkla MS 138-141) gerçekleşen deprem için bk. *I.Stratonikeia*, no. 1009 (sat. 2), krş. Berns – Mert 1999, 197-212; SEG XLIX (1999) no. 1440. Antoninus Pius'un deprem sonrasında Stratonikeia'ya bağışladığı 250.000 *denarii* için bk. *I.Stratonikeia* no. 1029 (sat. 5-11).

¹²⁸ *I.Keramos*, no. 26; Crampa 1988, 607-608 (sat. 1, 4-5, 12 için tamamlama önerisi), ayrıca bk. Barresi 2003, 356.

¹²⁹ [τὸ ἀνδρ]έον βαλανεῖον (Crampa); [τὸ καιν]ὸν βαλανεῖον, (Varinlioglu).

rılmaktadır. Hieron Hermodoros¹³⁰, söz konusu hamamın inşası için iki kere belirlenemeyen miktarda gümüş para bağışlamıştır; birinci para bağışı¹³¹ hamamın inşasına yönelik verilmiş bir sözün ardından gerçekleşmiştir. İkinci bağış ise işin tamamlanmasına yönelik olarak ve sözün kapsamı dışındaki bir lütuf olarak yüce ruhlulukla verilmiştir¹³². Hamamın inşası sırasında, işin tamamlanması için yeniden para gerekmiş olması olasılıkla inşaat öncesi öngörülen para miktarının inşaat için yeterli gelmemesinden kaynaklanmaktadır. Hekatodoros oğlu Flavianus'un ve eşi rahibe Apphia Hierokleia'nın, *stoa Flaviane* inşası için birden çok kez gümüş bağışlamaları da olasılıkla işin finansal nedenlerle yarım kalması ile ilişkilidir¹³³. Bu durumun olası nedenini Vitruvius'un eserinde bulmak mümkündür; Vitruvius'a göre mimarlar, inşaat öncesinde kimi zaman özensizlik veya bilgisizlikten kimi zaman da bilinçli olarak inşa maliyetini inşaat öncesinde düşük göstermektedir. Bu nedenle Vitruvius mimarları sert bir dille eleştirmektedir¹³⁴. Zira mimarların öngördükleri inşaat maliyetlerinin, kimi zaman yüklenici şahıslar¹³⁵ tarafından yürütülen inşaat sırasında aşıldığı ve inşaat sahiplerinin öngörülenden daha büyük bir mali yükün altına sokulduğu örnekler bulunmaktadır. Bu durum hem kent kurumlarına hem de özel şahıslara finansal açıdan zarar vermekte hem de inşaatların yarım kalması nedeniyle büyük bir israfa¹³⁶ yol açmaktadır¹³⁷.

Tapınaklar

Roma Dönemi Karia kentlerinde tapınak inşasına yönelik bağışlara ilişkin tek veri bir Herakleia Salbake yazıtından elde edilmektedir ve yazıt, farklı bir amaca yönelik olarak söz verilmiş olan bağışın, değişen ihtiyaçlar doğrultusunda kent imarına aktarılması konusunda sıra dışı bir bilgi sunmaktadır. Herakleia Salbake'de (MS ca. 70) Herakles rahibi Glykon'un¹³⁸ kızı Tate'nin¹³⁹ *boule, demos* ve

¹³⁰ Hieron Hermodoros'un oğlu Theodoros için bk. *I.Keramos*, no. 28. Hieron Hermodoros ve ailesi ile ilgili olarak bk. *I.Keramos*, no. 25 ve 27; Soy ağacı için bk. *ibid.* 37-38.

¹³¹ *I.Keramos*, no. 26; Crampa 1988, 607-608 (sat. 4-6) [ὑποσχόμε]νον δὲ κατασκευασθῆναι [τὸ ἀνδρ]έον βαλανεῖον καὶ δόντα εἰς [τὴν κατ]ασκευὴν αὐτοῦ ἀργύρια.

¹³² *I.Keramos*, no. 26 (sat. 6-8) καὶ πάλιν εἰς τὴν συντελείωσιν χαρισάμενον [μεγαλοψύ]χως ἀργύρια.

¹³³ *I.Stratonikeia*, no. 226.

¹³⁴ Vitr. X, pr. 1-4. Vitruvius, bu konuda Ephesos'ta bulunduğu söylenen ve mimarları, öngörülen inşa maliyeti üzerinde yükümlülük altına sokan bir yasadan bahseder. Bu yasa uyarınca mimarın bir kamu yapısının inşası öncesinde öngördüğü miktarın dörtte birinden fazla aşılması durumunda aradaki fark mimarın mal varlığından tahsil edilmektedir, bk. Vit. X, pr. 1.

¹³⁵ Iasos'ta *agora*'da yapılması planlanan kapsamlı yenileme faaliyeti konusunda Khares isimli şahıs ile yapılmış yüklenici sözleşmesi için bk. Pugliese-Carratelli 1969, 372-374 no. 2; *I.Iasos*, no. 22. Bu anlaşma şartları çerçevesinde Khares, belirlenemeyen bir yapıyı ve bir çatıyı yeniden inşa etmeyi, *agoronomion*'u ve yanındaki yapıyı üstünü kapatarak sudan arındırmayı ve *styloparastas*ların aralarını kapı ile kapatmayı, dış kısmını boyatmayı ve *agoronomion*'u kısmen resimle süslemeyi, ayrıca yukarıda yazılı olan bu işleri, mimar tarafından belirlenecek kriterler uyarınca iki yıl içerisinde tamamlamayı taahhüt etmiştir. Söz konusu anlaşma metni Khares tarafından inşa edilen yapının kapı söveleri üzerine yazılmıştır.

¹³⁶ Plin. *epist.* 10, 37, 38, 39, 40.

¹³⁷ Lagina'da bilinmeyen bir nedenle yarım kalmış ve M. Ulpius Aleksandros Herakleitos ve eşi Ulpia Ammion tarafından tamamlanmış *stoa* için bk. *I.Stratonikeia*, no. 668. (sat. 9-10).

¹³⁸ İki kez *stephanephoria* üstlenmiş, *gymnasiarkhos*, Herakles rahibi ve *boule*'nin *prographeis*'i Glykon için bk. Robert – Robert 1954, 219-220. προγραφεὶς τῆς βουλῆς “*Boule* üyeleri içerisinde ismi en önde yazılan kişi” için

gerousia tarafından onurlandırıldığı yazıtta, Tate'nin *Herakleion*'un inşası için yapmış olduğu para bağışi onurlandırma gerekçelerinden birisi olarak anılır. Tate, olasılıkla üstlendiği *stephanephoria* için *summa honoraria* niteliğindeki¹⁴⁰ ödeme olarak söz verdiği ve *tributum capitis* ödemesine yönelik 2340 *denarii* parayı, bu ödeme yerine *Herakleion*'un inşasına bağışlamıştır¹⁴¹. Yazıt, söz konusu paranın hangi gerekçe ile *Herakleion* inşasına aktarıldığı yönünde bilgi vermemektedir, olasılıkla *tributum capitis* ödemesi başka bir kaynaktan karşılanınca Tate'nin bu yöndeki bağışına gerek kalmamış, Tate de söz vermiş olduğu miktarı kentin yürütmekte olduğu inşa faaliyetine aktarmış olmalıdır. Yürütülen inşa faaliyeti Tate'nin babası Glykon'un da rahipliğini yürüttüğü Herakles tapımı ile ilişkili bir dini yapıdır. Bu faaliyete Glykon'un da finansal katılımında bulunmuş olması kuvvetle muhtemeldir.

Tiyatrolar

Roma Dönemi Karia kentlerinde tiyatro inşasına yönelik bağışlara ilişkin veri bulunmamaktadır, tiyatro onarımına yönelik bağışlara ilişkin tek veri ise bir Lagina yazıtından elde edilmektedir. Yazıtta bahsedilen bağışın tapınağa ait bir bölümün onarımına da yönelik olması olasılık dâhilindedir. MS I. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen Lagina yazıtı, Menelaos oğlu Khrysaor'un¹⁴² bir onarım faaliyeti için yapmış olduğu bağışı konu almaktadır¹⁴³. Yazıtın Laumonier tarafından yapılan tamamlama önerisi uyarınca¹⁴⁴ Khrysaor, tiyatronun ve *pronaos*'un onarımı için 10.000 *drakhmai* bağışlamıştır. Buna karşın yazıtın M. Ç. Şahin tarafından yapılan tamamlama önerisi uyarınca ise Khrysaor, yalnızca tiyatronun onarımı için 70.000 *drakhmai* bağışlamıştır¹⁴⁵. Her iki tamamlama önerisi uyarınca Menelaos oğlu Khrysaor tiyatronun onarımı için para bağışında bulunmuştur, bununla birlikte paranın miktarı ve *pronaos* onarımının bu bağış kapsamında bulunup bulunmadığı belirlenememektedir.

bk. Robert – Robert 1954, 174 ve dn. 2.

¹³⁹ Tate, *gerousia* üyeliği elde etmiş tek kadın olarak bilinmektedir, bk. Robert – Robert 1954, no. 67 (sat. 6-9). Tate hakkında ayrıca bk. Kirbihler 1994, 64 no. 4; Bremen 1996, 314 no. 5; Quass 1993, 177 dn. 567. Tate'nin eşi veya çocukları ile ilgili bilgi yoktur, bu nedenle üstlendiği memuriyetlerin kendisine nasıl intikal ettiği öngörülemezdir. Bununla birlikte eşinin ölmüş olması ve üstlendiği memuriyetleri bu şekilde devralmış olması olasılığı göz ardı edilmemelidir. *Stephanephoria*'yı babası ile birlikte üstlenmiş olabilir; fakat yazıt bu konuda bilgi vermemektedir.

¹⁴⁰ Kamu memuriyeti üstlenme karşılığında kente ödenen çeşitli tür ve miktarlardaki *summa honoraria* niteliğindeki paralar için bk. Quass 1993, 328-334 ve 343-345; Cramme 2001, 42-47, ayrıca bk. Broughton 1938, 802-803; Magie 1950, 650 ve 1519 not. 52; Veyne 1992, 139-143. Kadınlar tarafından ödenen *summa honoraria* örnekleri için bk. Bremen 1996, 194 dn. 2. Bithynia'da *boule* üyeliği için ödenen *summae honorariae* için bk. Plin. *epist.* 10, 112. İmparatorluk genelinde ödenen *summa honoraria* örnekleri için bk. Liebenam 1900, 57-65.

¹⁴¹ Robert – Robert 1954, no. 67 (sat. 10-13) δεδωκυῖαν ἰς τὴν κατασκευὴ[v] τοῦ σεβαστοῦ Ἡρακλίου ὑπὲρ μὲν τοῦ ἐπι[κε]φαλίου τῶν πολιτῶν (δηνάρια) δισχι[ιλ]ια τριακόσια τεσ[σα]ράκοντα.

¹⁴² Üç bloktan oluşan bir arşitravin sağ kısmında bulunan yazıt, bağışının adını içermemektedir. Aynı arşitrav üzerinde sol kısımda Menelaos oğlu Hekate rahibi Khrysaor'un οἰκος Σεβαστοῦ ve Hekate'nin kurban törenleri için yaptığı para yardımına ilişkin yazıt bulunmaktadır, bk. *I.Stratonikeia*, no. 662a.

¹⁴³ Laumonier 1938, 264; *I.Stratonikeia*, no. 662b, ayrıca bk. Barresi 2003, 359.

¹⁴⁴ Laumonier, yazıtın O. Benndorf tarafından *pronaos*'un arşitravı üzerinde görülmüş olduğunu belirtmiştir. Laumonier'in tamamlama önerisi, *pronaos*'un arşitravında bulunan yazıtın *pronaos* ile de ilişkili olması gerektiğinden yola çıkarak, ayrıca yazıtın sağ kısmında eksik bulunduğu görüşü ile yapılmıştır, bk. Laumonier, 1938, 264 ve dn. 2.

¹⁴⁵ *I.Stratonikeia*, no. 662b.

Kuşkusuz bağış yapılan yapının tanımlanamadığı örnekler de mevcuttur; MS 170-190 yılları arasına tarihlenen bir Attouda yazıtında¹⁴⁶ M. Ulpius Carminius Claudianus'un¹⁴⁷ eşi Carminia Ammia'nın¹⁴⁸, yazıtta detayları ile belirtilmeyen birden çok yapının¹⁴⁹ onarım işlerine yönelik olarak belirlenemeyen miktarda *denarii* bağışladığı görülmektedir. Meter Adrastos¹⁵⁰ ve Aphrodeite rahibesi, vatansever Carminia Ammia, bu armağanı karşılığında *boule* ve *demos* tarafından heykel ile onurlandırılmıştır ve bu heykele ilişkin masraflar kentin ortak gelirlerinden karşılanmıştır.

Kent İmarına Yönelik Vakıflar:

Vakıflar, yerel elitlerin kalıcı eserler bırakma yoluyla¹⁵¹ ölümsüzlük arayışının araçlarıydılar¹⁵². Zira bir vakıf kurmuş olan kişi ölümünden sonra da kimi zaman ῥῶς / ῥῶις unvanları ile kentin sosyal ve politik yaşamının parçası olmaya, yazıtlarda isimlerini yazdırmaya devam edebiliyordu. Vakıflar, bir memuriyetin masraflarının, *gymnasion* ve hamamların giderlerinin karşılanmasına, halkın yiyecek ihtiyacının giderilmesine, dinsel festivallerin düzenlenmesine, sunu ve adakların yerine getirilmesine yönelik olabileceği gibi spesifik olarak kentlerin imarına yönelik de olabiliyordu¹⁵³. İmar faaliyetlerine yönelik vakıflar kentlerin önde gelen ailelerine mensup varlıklı elitler tarafından, hâlihazırda yürütülmekte olan veya yürütülecek imar faaliyetlerine, ayrıca var olan yapıların bakım ve onarımlarına yönelik olarak, bir miktar anaparanın bu amaç için sürekli olarak adanması yoluyla kuruluyorlardı. M. Ulpius Carminius Claudianus, Aphrodisias'ta (MS 170-190) yapıların inşası için 105.000 *denarii* gibi büyük bir miktarı kente sürekli olarak adamıştı. Bu miktarın içinden 10.000 *de-*

¹⁴⁶ MAMA VI, no. 75.

¹⁴⁷ Marcus Ulpius Carminius Claudianus, kurmuş olduğu vakfın 110.000 *denarii* anaparası içinden, peşinen verdiği 10.000 *denarii* ile Aphrodisias tiyatrosunun izleyici koltuklarını ve bir yolu inşa ettirmiştir, *I.Aph.*2007, no. 12. 1111; Chaniotis 2008, 72-73, no. 8 (sat. 19-24); Laum 1964, no. 108. Claudianus'un vakıf parası dışında, kendi kesesinden Diogenes *gymnasion*'unda gerçekleştirdiği imar faaliyetleri için bk. (sat. 24-32). M. Ulpius Carminius Claudianus için bk. PIR² C 433. M. Ulpius Carminius Claudianus'un babası Marcus Ulpius Carminius Polydeukes Claudianus'un vatanı Attouda'da yaptırdığı niteliği belirlenemeyen yapı için bk. Sheppard 1981, 25-26 no. 6. Attoudalı Carminii ailesi için bk. Thonemann – Ertuğrul 2005, 75-86. Carminius Claudianus ve Apphia'nın oğlu Carminius Flavius Athenagoras Claudianus Lykia, Pamphylia, Isauria *proconsul*'ü ve Commodus Dönemi'nde *consul suffectus* olmuştur, bk. PIR² C 429; Halfmann 1979, 80; 130 ve 203 no. 144. Senatör sınıfına dahiliet sonrasında Carminius Flavius Athenagoras Claudianus'un iki oğlu Carminius Athenagoras Livianus ile Carminius Claudianus da senatoya girerler, bk. PIR² C 430, PIR² C 432.

¹⁴⁸ Carminia Ammia için bk. Thonemann – Ertuğrul 2005, 84 no. 5; Dingil 2006, 57-58, no. 47. Soy çizelgesi için bk. MAMA VI, no. 75; Thonemann – Ertuğrul 2005, 86.

¹⁴⁹ MAMA VI, no. 75 (sat. 15-16) [ἀναθεῖσθαι καὶ εἰς ἔργων ἐπισκευὰς * .]. ἔργων ile bir yapının tümü, bir bölümü, bir mimari elemanı ya da bezemesi ifade ediliyor olabilir. Kent imarına yönelik bilgiler sunan Karia yazıtlarında ἔργων için bk. *I.Aph.* 2007, no. 12. 1111 (sat. 21), *I.Keramos*, no. 19-20 (sat. 3), *I.Aph.* 2007, no. 12.909 (sat. 3), *I.Aph.* 2007, no. 14. 18 (sat. 19), Pugliese-Carratelli 1995, 673-675 (sat. 6 ve 22), Pugliese-Carratelli 1993, 269 no. 3 (sat. 12).

¹⁵⁰ Meter Adrastos kültü için bk. Laumonier 1958, 474-476.

¹⁵¹ Nijf 1997, 119-120

¹⁵² Veyne 1992, 112.

¹⁵³ Karia yazıtlarında belgelenmiş çeşitli amaçlara yönelik vakıflar için bk. Laum 1964, 100-123 no. 100-133. Vakıflar ve kapitalleri için ayrıca bk. Zuiderhoek 2009, 167-169 (Appendix 2).

narii'yi tiyatronun izleyici koltuklarının ve yazıt dikildiğinde inşaatı halen devam eden geniş yolun inşası için önceden vermişti. Daha sonra bu paraya eklediği 5.000 *denarii* ile birlikte kurduğu vakfın anaparası 110.000 *denarii* olmuştu¹⁵⁴. Panamara'dan bir yazıtta ise (MS I. yüzyıl¹⁵⁵), Philagros'un oğlu olan ve ismi belirlenemeyen bir rahibin, ölümünden önce söz verdiği ve tapınakla ilişkili olan fakat niteliği tam olarak belirlenemeyen inşa ve onarım faaliyetinde para kaynağının veya kaynaklarından birisinin sürekli olarak bırakılmış gümüş olduğu görülmektedir¹⁵⁶. Merhum rahibin bir erkek kardeşi bulunmaması nedeniyle vaat edilen işlerin yürütülmesi kız kardeşi ve müşterek olarak rahiplik üstlendikleri Menias'a¹⁵⁷ kalmış olmalıdır. Aphrodisias'tan bir yazıtta (MS 69-erken II. yüzyıl) *balaneion* ve *atreion*'un¹⁵⁸, Aphrodisislıların halk meclisi tarafından yürütülen inşasının finansal kaynakları olarak "Augustus'lar (olasılıkla Claudius ve Nero) tarafından bahşedilmiş lütuf, Eὐσεβιανὸν βαλανείον¹⁵⁹ (Eusebios hamamı) olarak isimlendirilen¹⁶⁰ yapının ahşap mimari malzemeleri ve Menekrates kızı Attalis'in mal varlığı" gösterilmiştir¹⁶¹. Yazıtta ayrıca Attalis Apphion'un mal varlığı

¹⁵⁴ Bk. *I.Aph.* 2007, no. 12. 1111; Chaniotis 2008, 72-73, no. 8 (sat. 18-21 ve 45-46), ayrıca bk. Laum, *Stiftungen*, no. 108. Carminius Claudianus vakıf parası dışında Diogenes *gymnasion*'unda kendi diğer parasından *alipterion* ve (*gymnasion*) içindeki *basilikon* ve giriş ve çıkışının inşası, eşi Apphia ile birlikte bunların mozaik kaplaması, beyaz mermerden *parastas*'ları (*ante* duvarı), bunların üstlerindeki kemerleri, *torus*'ları ve başlıkları ile birlikte sütunların inşasını yaptırmıştır (sat. 24-32), ayrıca bk. Bremen 1996, 287; Zuiderhoek 2009, 3-4; Barresi 2003, 334; 339-341. Marcus Ulpius Carminius Claudianus için ayrıca bk. yukarıda 532, dn. 147.

¹⁵⁵ Laumonier 1937, 240, no. 10bis.

¹⁵⁶ Bk. *I.Stratonikeia*, no. 110 (sat. 9-10), cf. Laumonier 1938, 168.

¹⁵⁷ Koraiyalı Philagros kızı rahibe Myrtale isimli kadın, Panamara'da kutsal alanda *oikos*, beyaz mermerden kaplamaları ile birlikte bir giriş yaptırmıştır, bk. *I.Stratonikeia*, no. 108; Laumonier 1938, 167. Koraiyalı Philagros kızı rahibe Myrtale'nin Philagros kızı Menias'ın kız kardeşi olması olasıdır, bk. Laumonier 1938, 167-168; Dingil 2006, 152. Laumonier tarafından MS I. yüzyıla tarihlenen her iki rahibe de Koraiya *demois*'undandır ve aynı baba ismini taşımaktadır. Bu öneri doğrultusunda yazıtta ismi okunamayan ve söz konusu vakfi kuran rahip Philagros oğlu [L]eon olabilir.

¹⁵⁸ *Atreion* büyük olasılıkla *gymnasion* – hamam komplekslerinde, ortasında havuz bulunan sütunlu bir avluyu ifade etmektedir, imparator heykelleri ile donatılmış ve imparatorluk kültü için ayrılmış bir bölüm olması muhtemeldir, Yegül 2006, 248-249; Yegül 1982. *Balaneion* ile ilişkili *atreion* inşasına ilişkin Panamara yazıtı için bk. *I.Stratonikeia*, no. 15 (sat. 7-8). *Gymnasion* ile ilişkili *atreion* inşasına ilişkin Lagina yazıtı için bk. *I.Stratonikeia*, no. 664 (sat. 4).

¹⁵⁹ Olasılıkla Eusebios isimli bir özel şahsın ismini taşıyan hamamın yıkılmış veya kullanılamaz durumda olduğu anlaşılmaktadır. Hamamın ismi hakkında bk. Chaniotis 2008, 68-69. Hamam MS 41 yılı depreminde yıkılmış olmalıdır, bu durumda inşa tarihi olarak Tiberius Dönemi önerilebilir. Eusebios hamamının yıkılmasının ardından aynı yerde inşa edilen yeni hamam daha sonra Hadrianus hamamı kapsamına alınmıştır, bk. Chaniotis 2008, 62 ve dn. 12-13.

¹⁶⁰ Yapıların, özel şahısların isimleri ile anılması hakkındaki örnekler için bk. *I.Aph.* 2007, no. 12. 1111 (sat. 24) ἐν τῷ Διογενιανῷ δὲ γυμνασίῳ, krş. *I.Iasos*, no. 256. (sat. 4-6) μέχρι τῆς Δαμαίωδος στοᾶς, *I.Stratonikeia*, no. 226. (sat. 8-9) στοᾶς τῆς κα[λου]μένης Φλαβιανῆς. Halikarnassos'ta (MÖ 275-250) τὸ γυμνάσιον τὸ Φιλίππειον için bk. Wilhelm 1908, 53-56 no. 1 (sat. 7), Wilhelm 1908, 56-61 no. 2-3 (sat. 8).

¹⁶¹ Reynolds 1997, 397-402; SEG XLV (1995) no. 1504; *I.Aph.* 2007, no. 5. 6 (sat. 3-6) (sat. 5-6) καὶ ἐκ τῶν Ἀτταλίδος τῆς Μενεκράτους χρημάτων, ayrıca bk. Chaniotis 2008, 62 ve 68-69. Nysa'da (Principatus D.) kent tarafından olasılıkla yurttaşların (?)vakıf veya vasiyet yoluyla bıraktıkları paralardan inşa edilen yapı için bk.

ğının *demos* tarafından nasıl kullanıldığı konusunda da bilgi yoktur. Attalis'in Tiberius Dönemi'nde hayatta olduğu göz önüne alındığında MS 69 yılında oldukça yaşlanmış ve Vespasianus Dönemi'nin ilk yılları içinde ölmüş olması muhtemeldir¹⁶². Bu durumda yaşlılığında kendi adına yıllarca yürütülecek *stephanephoria* memuriyetinin yanı sıra¹⁶³ *demos*'un bir hamam inşa etme projesi söz konusu olduğunda bu amaç için bir miktar para adayarak bir vakıf kurmuş olma olasılığı dikkate alınmalıdır. Herakleia Salbake'de ise (MS II. yüzyıl sonu) bir [kütüphane]¹⁶⁴ inşasına ilişkin finansal kaynak olarak ölümünden sonra bir vakıf kurmuş olduğu ἥρωος unvanı sayesinde bilinen [Titus Sta]tilius A[pollinarius]'un¹⁶⁵ mal varlığı görülmektedir¹⁶⁶. Söz konusu mal varlığının inşa faaliyetinde nasıl kullanıldığı konusunda bilgi bulunmamakla birlikte, önerilen tamamlama doğrultusunda bu projenin [Titus Sta]tilius A[pollinarius]'un kurmuş olduğu vakıf aracılığı ile gerçekleşmiş olması kuvvetle muhtemeldir.

Kentlerde, kent imarına yönelik tüm vakıflar doğrudan inşa ile ilişkili değildi. İnşa edilmiş olan yapıların bakımı için de düzenli bir gelirin sürekli olarak adanması yoluyla vakıf kurulabiliyordu. Bu tür bir vakıf yapıyı inşa ettiren kişi tarafından kurulduğunda, yaptıran kişi eserinin korunarak varlığını sürdürmesini ve kendi ölümünden sonra da onun prestijini yaşatmasını garantiye almış oluyordu. Tralleis'te (Principatus D.) Diogenes'in oğulları Artemidoros ve Diogenes, *agoranomia* üstlenip *agora*'daki yürüyüş yolunu, *agoranomion*'u ve Dorik peristyl'i ve buradaki sarnıçları ve bu arazilerin üzerindeki her bir *ergasterion*'u inşa ettirip adadılar. Ayrıca bu *ergasterion*'lardan elde edilecek gelirleri de kutsayıp üstü kapalı iki *peripatos*'un sürekli bakımı için Augustus'lara ve *demos*'a adadılar¹⁶⁷. Bu şekilde Artemidoros ve Diogenes kardeşler *agora*'da kendi dönemlerinde inşa edilen eserlerinin uzun vadeli bakımını da finanse etmiş oluyordular.

MS I. yüzyıl ve sonrasında kadınların kent memuriyetlerinde¹⁶⁸ ve sosyal yaşam içindeki görünürlüklerinin ve etkinliklerinin artmasının bir sonucu¹⁶⁹ olarak varlıklı ve itibarlı ailelere mensup

Malay 1982, 257-258, no. 5. [- - κατεσκε]ύασεν ἢ πόλις ἐξ ἀπολε[ίψεως? - -].

¹⁶² Attalis Apphion'un hayatta iken gerçekleştirdiği imar faaliyetleri için bk. *I.Aph.* 2007, no. 1. 7; 1. 8; 9. 25; 9. 112.

¹⁶³ Attalis Apphion'un *stephanephoria* memuriyetini en az on altı kez üstlendiği yazıtlar aracılığı ile bilinmektedir. *Herois* unvanıyla *post mortem* üstlendiği yedinci *stephanephoria* için bk. *I.Aph.* 2007, no. 12. 26d (sat. 3-6), dokuzuncu *stephanephoria* için bk. *I.Aph.* 2007, no.12.525 (sat. 14-15). On altıncı *stephanephoria* için bk. *I.Aph.* 2007, no. 13.154 (sat. 19-21).

¹⁶⁴ [τὴν βιβλιοθή]κην tamamlaması yazıt taşıyıcının niteliği, büyüklüğü ve 4 cm harf yüksekliği nedeniyle MAMA editörleri Buckler ve Calder tarafından önerilmiştir.

¹⁶⁵ Titus Statilius Apollinarius için bk. *MAMA VI*, no. 97; Robert – Robert 1954, no. 40, ayrıca bk. Robert 1946b, 10-28.

¹⁶⁶ Bk. *MAMA VI*, no. 98; Robert – Robert 1954, no. 46 (Fr. C), ayrıca bk. Barresi 2003, 350. Apollinarius ölümünden sonra *heros* unvanı almıştır. Fr. C'deki [ἐκ τῶν Τ. Στα]τιλίου Ἀ[πολλιναρίου ? χρημάτων?] tamamlaması MAMA editörleri Buckler ve Calder tarafından, Apollinarius'un bu unvanı almasını gerektirecek vakıf göz önüne alınarak önerilmiştir.

¹⁶⁷ Bk. *I.Tralleis*, no. 146 (sat. 5-8) ayrıca bk. Laum 1964, no. 98; Quass 1993, 214 ve dn. 785; Barresi 2003, 366-367.

¹⁶⁸ Roma Dönemi'nde kadınların kent yönetimine dahil ve etkinlikleri hakkında bk. Magie 1950, 630-658 ve 1518-1521; MacMullen 1980; Casarico 1982; Bremen 1993; Kirbihler 1994; Bremen 1996, 9-192; Friesen 1999; Dmitriev 2005, 53-55, 178-188; Dingil 2006.

¹⁶⁹ Toplum yapısındaki oligarşik eğilim ve bu eğilimle kadınların politik yaşamda görünmeleri arasındaki ilişki için bk. Bremen 1993, 236-237. R. van Bremen bu çoğalışı artan Roma etkisine bağlamaktadır. Bk. Bremen 1996, 57, krş. Dmitriev 2005, 317-318.

kadınların da kimi zaman tek başlarına kimi zaman da eşleriyle müşterek bağışlarda buldukları görülür. Bağışçı olarak bir kadının tek başına görüldüğü yazıtlarda bağış yapan kadının sosyal statüsü dikkat çekicidir. Herakleia Salbake'den Tate¹⁷⁰ ve Attouda'dan Carminia Ammia¹⁷¹ ve bir vakıf kuran Attalis Aphhion¹⁷², kentlerinin varlıklı ve itibarlı ailelerine mensup, ayrıca *leitourgia* üstlenme konusunda etkin kadınlardır. Bir kadının eşiyile birlikte müşterek bağış yaptığı belgelenen yazıt ise Tiberius Claudius Aristetas Menandros ve Aelia Glykinna'nın rahip yazıtıdır¹⁷³. Birlikte başrahiplik üstlenmiş çift, sonrasında Hekate rahipliği üstlenir ve bu rahiplik sırasında, rahibin dedesi olan Flavius Aeneas'ın daha önce kente adanmış olduğu bir hamamın onarımı ve inşası için 1000 *Augusta denarii* parayı müşterek olarak bağışlarlar. Bu müşterek bağış olasılıkla birlikte üstlenilmiş başrahiplik ve ardından gelen Hekate rahipliği ile ilişkili olarak ailevi stratejilerin bir sonucudur.

Roma Dönemi'ndeki para bağışlarının en önemli özelliği Hellenistik Dönem'in aksine bireyselliğin ön plana çıkartılması ve bağışlar ile memuriyetler arasındaki bağın daha belirgin olmasıdır. Bağış yapanların, bu bağışı veya bağış yapmaya ilişkin sözü hangi memuriyet sırasında verdiğinin yazıtlarda özellikle ifade edilmesi de bunu desteklemektedir¹⁷⁴. Roma Dönemi Karia kentlerinde kent imarına yönelik bağış yapan özel şahıslar arasında *eponymos*¹⁷⁵ bir memuriyet olan *stephanephoria* üstlenmiş ve üstlenmekte olan yurttaşlar özellikle dikkat çekmektedir¹⁷⁶. Ayrıca Lagina Hekate rahipleri de kutsal alandaki yapıların inşası ve onarımları için para bağışlarında bulunmuştur¹⁷⁷. Yerel kült rahipliklerinin aksine, sınırları çizilmiş fiili bir yükümlülüğünün ve dolayısıyla sorumluluk alanının bulunmaması *stephanephoria*'yı kentteki herhangi bir yapı veya bölge ile değil, tüm kent ile ilişkili kılıyordu. *Stephanephoria*'nın bu özelliği, kentin bu *leitourgia*'yı üstlenen kişiden talepleri için geniş bir serbestlik alanı sağlıyordu. Zira kentteki herhangi bir eksik *stephanephoros* olan kişiden bedel olarak doğrudan talep edilebilirdi. *Stephanephoros* (çelenk taşıyan) olan kişi, olasılıkla dinsel¹⁷⁸

¹⁷⁰ Robert – Robert 1954, no. 67, ayrıca bk. yukarıda 530.

¹⁷¹ MAMA VI, no. 75, ayrıca bk. yukarıda 531-532.

¹⁷² I.Aph.2007, no. 5. 6, ayrıca bk. yukarıda 533.

¹⁷³ I.Stratonikeia, no. 701, ayrıca bk. yukarıda 528-529

¹⁷⁴ I.Keramos, no. 14 (sat. 23-25) ἂ ἐπιηγείλατο τοῦ τῆς στεφανηφορίας αὐτοῦ ἐνιαυτοῦ”, I.Stratonikeia, no. 226. (sat. 4-6) “ἱερεῖς τ[ῆς] Ἐκάτης ἐνδόξως, ἀρχιερεῖς, ayrıca bk. I.Stratonikeia, no. 701 (sat. 11-12) ἔδωκαν δὲ καὶ τὰ τῆς Σεβαστῆς δηνάρια χεῖλια ἐν αὐτῷ τῷ τῆς ἱερωσύνης ἐνιαυτῷ.

¹⁷⁵ Karia kentlerinde görülen *eponymos* memuriyetler için bk. Sherk 1990, 285-287 (Rhodos Peraia); Sherk 1991, no. 63 (Amyzon), no. 68 (Aphrodisias), no. 69 (Apollonia Salbake), no. 77 (Bargyia), no. 83 (Karia-genel), no. 85 (Kaunos), no. 86 (Keramos), no. 88 (Khalketor), no. 90 (Kidrama), no. 90a (Kindye), no. 93 (Knidos), no. 110 (Halikarnassos), no. 113 (Herakleia Salbake), no. 118 (Hyllarima), no. 120 (Iasos); Sherk 1992, no. 124 (Lagina), no. 137 (Mylasa), no. 141 (Nysa), no. 145 (Panamara), no. 164 (Sebastopolis), no. 173 (Stratonikeia), no. 190 (Tralleis).

¹⁷⁶ MAMA VI, no. 75 (sat. 2-3); Robert – Robert 1954, no. 67 (sat. 9); I.Keramos, no. 14 (sat. 24).

¹⁷⁷ Lagina'da Drakon oğlu Kleinomakhos ve ardından Hekate rahipliği üstlenen Aetion oğlu Aristetas'ın olasılıkla aynı *stoa* (doğu *stoa*) inşasına yönelik bağışları için bk. I.Stratonikeia, no. 651. (Kleinomakhos) ve I.Stratonikeia, no. 653 (Aristetas). Yine Lagina'da Hekate rahibi Khrysaor'un verdiği söz uyarınca *pronaos*'un (?) ve Stratonikeia tiyatrosunun onarımı için bağışladığı 10.000 *drakhmai* için bk. I.Stratonikeia, no. 662a-b. ayrıca bk. I.Stratonikeia, no. 701 (sat. 10-12).

¹⁷⁸ Panamara ve Stratonikeia'da *stephanephoria*'nın Apollon ile ilişkili olması muhtemeldir. Bk. I.Stratonikeia, no. 15 (sat. 6-7) [ἡρχιεράτευκεν ὀ]μοῦ τῶν Σεβαστῶν Αὐτοκρατόρων καὶ ἐστεφανοφόρηκεν τοῦ Ἀπόλλωνος, (sat.

bir kökeni olan bu *leitourgia* kapsamında kentte düzenlenen şenliklerdeki kurban ve sunuların masraflarını karşılıyor, kentin ihtiyaç duyduğu ve görevi üstlenme sürecinde kendisinden talep edilen çok çeşitli harcamaları yerine getirebiliyordu¹⁷⁹.

Günümüze ulaşan epigrafik veriler Karia kentlerinde özel şahısların kent imarına yönelik bağışlarının hem toplu hem de bireysel bağışlar formunda MÖ III. ve II. yüzyıllarda gerçekleştiğini, MÖ I. yüzyılda ise dikkate değer bir azalma olduğunu göstermektedir. MS I. yüzyıldan itibaren toplu bağışları içeren bağış yazıtları tümüyle ortadan kalkmış olmasına karşın, kentlerin varlıklı elitlerinin yüksek miktarlardaki bağışları “bireysel” olarak anılır ve yüceltilirler. MS II. yüzyıl, özel şahısların kent imarına katılımının tüm formlarının hem nitelik hem de nicelik açısından en üst düzeyde olduğu dönemdir, buna karşın kent imarına yönelik bağışlara ilişkin verilerde, eldeki veriler ışığında, bir önceki yüzyıla göre önemli bir azalma görülür. Bu yüzyılda kent imarına yönelik bağış yapmak, *euergetes*’lerin tercihleri arasında, üzerine adını yazdırabileceği bir yapıyı ya da yapı elemanını yaptırmaktan çok daha geride kalmış olmalıdır. MS III. yüzyılda ise *euergesia* sisteminin zayıflaması ile birlikte özel şahısların kent imarına yönelik katkılarında görülen genel azalma bağışlarda daha da dikkat çekici şekilde ortaya çıkmaktadır. Eldeki veriler ışığında, özel şahısların kent imarına yönelik bağışları MS II. yüzyılın sonlarında ortadan kalkmıştır.

16) ἐπὶ ἀρχιερέως δὲ Σεβαστῶν Αὐτοκρατόρων κ[αὶ σ]εφανηφόρου θεοῦ Ἀπόλλωνος τὸ δ', Ayrıca bk. *I.Stratonikeia* no. 239 (sat. 9-11), krş. Magie 1950, 59, 839-840 not. 24. Bargylia’da MÖ 129 yılı sonrasında *stephanephoria*’nın Apollon rahipleri tarafından üstlenilmesine ilişkin karar için bk. *I.Iasos*, no. 612; Magie 1950, 838. Buna karşın MS 117-138 yıllarına tarihlenen diğer bir Iasos yazıtı *stephanephoria*’nın Artemis Astias ile ilişkisi yönünde bilgi vermektedir, bk. *I.Iasos*, no. 248 (sat. 4-7) ὑποσχόμενος δὲ καὶ στεφανηφορήσειν τῆς προκαθηγεμόνο[ς] τῆς πόλεως ἡμῶν Ἀρτέμιδος Ἀ[σ]τιάδος μετὰ ἄλλα ἔτη B.

¹⁷⁹ *Stephanephoria* ve yükümlülükleri için bk. Stier 1929; Götter 1929, Magie 1950, 59-60 836-839 not. 23.

BİBLİYOGRAFYA

Antik Kaynaklar

- Agath. (= Agathias Scholasticus (of Myrina) *Historiarum*)
Kullanılan Metin: B. G. Niebuhr, "Agathiae Myrinaei Historiarum libri quinque". Ed. B. G. Niebuhr *et al.*, *Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae* III. Bonn (1928) 1-335.
- Cass. Dio (= Cassius Dio, *Rhomaika*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Roman History* I-IX. With an English trans. by E. Carry. London 1914-1927 (The Loeb Classical Library).
- Dig. *Digesta*; Kullanılan Metin; *Corpus Iuris Civilis, I: Institutiones*. Eds. Th. Mommsen – P. Krueger. Berolini 1922.
- Diod. (= Diodoros Siculus, *Bibliotheca Historike*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Diodorus of Sicily*. With an English trans. by R. M. Geer. London-New York 1947 (The Loeb Classical Library).
- Dion Khrys. (= Dion Khrysostomos, *Orationes*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Dio Chrysostom*. With an English trans. by W. Cohoon – H. L. Crosby. London- New York 1932-1953 (The Loeb Classical Library).
- Paus. (= Pausanias, *Periegesis tes Hellados*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Pausanian Description of Greece* I-V. With an English trans. by W. H. Jones. London-New York 1918-1935 (The Loeb Classical Library).
- Plat. *polit.* (= Platon, *Politeia*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Plato. *Platonis Opera*. Ed. J. Burnet. Oxford 1903.
- Plin. *epist.* (=Genç Plinius) G. Plinius Caecilius Secundus, *Epistulae*) Kullanılan Metin ve Çeviri: *Pliny, Letters*. With an English trans. by W. Melmoth, Rev. W. H. L. Hutchinson. London 1963 (The Loeb Classical Library). *Genç Plinius'un Anadolu Mektupları Plinius Epistulae 10. Kitap*. Çev. Ç. Dürüşken – E. Özbayoğlu. İstanbul 2001.
- Plin. *nat.* (= Yaşlı Plinius) G. Plinius Secundus, *Naturalis Historia*) Kullanılan Metin ve Çeviri: *Pliny Natural History* I-X. With an English trans. by H. R. Rackham, W. H. S. Jones – D. E. Eichholz. Cambridge, Mass.-London 1938-1971 (The Loeb Classical Library).
- Plut. *Perik.* (= Plutarkhos, bioi paralelloi, *Perikles*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Plutarch's Lives* I-XI. With an English trans. by B. Perrin. London-New York 1959 (The Loeb Classical Library).
- Pol. (= Polybios, *Historiai*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Histories* I-VI. With an English translation by W. R. Paton. Cambridge, Mass.-London 1922 (The Loeb Classical Library).
- Strab. (= Strabon, *Geographika*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Geography of Strabo* I-VIII. With an English trans. by H. L. Jones. London-New York 1917-1932 (The Loeb Classical Library). Strabon, *Coğrafya*. Çev. A. Pekman. İstanbul 1987.
- Tac. *ann.* (= Tacitus, *Annales*)

- Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Annals*. With an English trans. by J. Jackson. Cambridge, Mass.-London 1969 (The Loeb Classical Library).
 Vitruvius, *De Architectura*)
- Kullanılan Metin ve Çeviri: *On Architecture* I-II. With an English trans. by F. Granger. London-New York 1931-1934 (The Loeb Classical Library). Vitruvius, *Mimarlık Üzerine On Kitap*. Çev. S. Güven. İstanbul 1998.
- Modern Literatür**
- Austin 1981 M. M. Austin, *The Hellenistic World from Alexander to the Roman Conquest: A Selection of Ancient Sources in Translation*. Cambridge 1981.
- Barresi 2003 P. Barresi, *Province Dell'asia Minore: Costo Dei Marmi, Architettura Publica e Commitenza*. Roma 2003.
- Bean 1966 G. E. Bean, "The Inscriptions". Eds. J. M. Cook – W. H. Plommer, *The Sanctuary of Hemithea at Kastabos*. Cambridge (1966) 58-65.
- Berns – Mert 1999 C. Berns – H. Mert, "Architekurfurfragmente aus der Nekropole von Stratonikeia". *MDAI/49* (1999) 197-212.
- Blümel 1989 W. Blümel, "Neue Inschriften aus der Region von Mylasa (1988) mit Nachträgen zu I.K. 34-35". *EA* 13 (1989) 1-15.
- Blümel 1995 W. Blümel, "Inschriften aus Karien I". *EA* 25 (1995) 35-64.
- Blümel 2004 W. Blümel, "Neue Inschriften aus Karien II: Mylasa und Umgebung". *EA* 37 (2004) 1-42.
- Bremen 1993 R. van Bremen, "Women and Wealth". Eds. A. Cameron – A. Kuhrt, *Images of Women in Antiquity*. London (1993) 223-242.
- Bremen 1996 R. van Bremen, *The limits of participation: women and civic life in the Greek east in the Hellenistic and Roman periods*. Amsterdam 1996.
- Bremen 2000 R. van Bremen, "The Demes and Phylai of Stratonikeia in Caria". *Chiron* 30 (2000) 389-401.
- Bringmann 2001 K. Bringmann, "Grain, timber and money: Hellenistic kings, finance, buildings and foundations in Greek cities". Eds. Z. H. Archibald, J. Davies, V. Gabrielsen – G. J. Oliver, *Hellenistic Economies*. London-New York (2001) 155-162.
- Broughton 1938 T. R. S. Broughton, "Roman Asia Minor". Eds. R. M. Haywood, F. M. Heichelheim, J. A. O. Larsen – T. R. S. Broughton, *An Economic Survey of Ancient Rome Vol. 4 Roman Africa, Roman Syria, Roman Greece, Roman Asia*. Baltimore (1938) 499-918.
- Casarico 1982 L. Casarico, "Donne Ginnasiarco (a proposito di P. Med. Inv. 69.01)". *ZPE* 48 (1982) 117-123.
- CCCA M. J. Vermaseren, *Corpus Cultus Cybelae Attidisque: CCCA*. Leiden 1987.
- Chaniotis 2008 A. Chaniotis, "Twelve Buildings in Search of a Location. Known and Unknown Buildings in Inscriptions of Aphrodisias". Eds. C. Ratté – R. R. R. Smith, *Aphrodisias Papers 4. New Research on the City and its Monuments (JRA Suppl. 70)*. Portsmouth (2008) 61-78.
- Cook 1966a J. M. Cook, "The Cult Legend". Eds. J. M. Cook – W. H. Plommer, *The Sanctuary of Hemithea at Kastabos*. Cambridge (1966) 162-165.
- Cook 1966b J. M. Cook, "The Cult Legend". Eds. J. M. Cook – W. H. Plommer, *The Sanctuary of Hemithea at Kastabos*. Cambridge (1966) 166-173.

- Coulton 1971 J. J. Coulton, "Ἀπλή Στοά". *AJA* 75/2 (1971) 183-184.
- Cramme 2001 S. Cramme, *Die Bedeutung des Euergetismus für die Finanzierung städtischer Aufgaben in der Provinz Asia*. Univ. Diss-Köln (1996) 2001.
- Crampa 1988 J. Crampa, "Compte-rendu d'E. Varinlioğlu, Die Inschriften von Keramos". *Gnomon* 60 (1988) 603-609.
- Debord 2003 P. Debord, "Cité grecque - village carien. Des usages du mot koinon". Ed. B. Virgilio, *Studi ellenistici* 15 (2003) 115-180.
- Descat 1997 R. Descat, "A propos d'un citoyen de Philippes a Theangela". *REA* 99 (1997) 411-413.
- Dingil 2006 F. Dingil, *Principatus Devri Karia'sında Leiturgia ve Üstlenen Kadımlar*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi. Ankara 2006.
- Dmitriev 2005 S. Dmitriev, *City Government in Hellenistic and Roman Asia Minor*. Oxford 2005.
- Dubois – Hauvette-Besnault 1881 M. Dubois – A. Hauvette-Besnault, "Inscriptions de Tralleis". *BCH* 5 (1881) 340-348.
- Eck 1987 W. Eck, "Die Wasserversorgung im römischen Reich: Sozio-politische Bedingungen, Recht und Administration". *Die Wasserversorgung antiker Städte. Pergamon, Recht/Verwaltung, Brunnen/Nymphäen, Bauelemente, Band 2*. Mainz am Rhein (1987) 49-103.
- Errington 1993 M. Errington, "Inschriften von Euromos". *EA* 21 (1993) 15-32.
- Fabiani 2010 R. Fabiani, "Magistrates and Phylai in Iasos". Eds. R. van Bremen – J. M. Carbon, *Hellenistic Caria, Proceedings of the First International Conference on Hellenistic Caria, Oxford, 29 June – 2 July 2006*. Bordeaux (2010) 477-482.
- Fraser – Bean 1954 P. M. Fraser – G. E. Bean, *The Rhodian Peraea and Islands*. London 1954.
- Friesen 1999 S. J. Friesen, "Ephesian women and men in public office during the Roman imperial period". Eds. H. Friesinger – F. Krinzinger, *100 Jahre österreichische Forschungen in Ephesos, Akten des Symposions Wien 1995*. Wien (1999) 107-113.
- Funke 1993 P. Funke, *Stamm und Polis: Überlegungen zur Entstehung der griechischen Staatenwelt in den "dunklen Jahrhunderten"*. Eds. A. Heuss – J. Bleicken, *Colloquium Aus Anlass Des 80. Geburtstages Von Alfred Heuss*. Kalmünz (1993) 29-48.
- Gauthier 1985 P. Gauthier, *Les cités grecques et leur bienfaiteurs (IV^e-I^{er} siècle av. J.-C.): Contribution à l'histoire des institutions*. Athens: École française d'Athènes. Paris 1985.
- Gehrke 1998 H. J. Gehrke, s.v. "Euergetismus". *NP* IV (1998) 228-230.
- Gehrke 2000 H. J. Gehrke, "Community aspects of the polis: Ethnos, phyle, polis: Gemäsigt unorthodoxe vermutungen". Eds. P. Flensted-Jensen, T. H. Nielsen, L. Rubinstein – M. H. Hansen, *Polis & Politics: Studies in Ancient Greek History*. Copenhagen (2000) 157-176.
- Gehrke 2003 H. J. Gehrke, *Geschichte des Hellenismus*. München 2003.
- GIBM IV G. Hirschfeld – F. H. Marshall, *The Collection of Ancient Greek Inscriptions in the British Museum, 4: Knidos, Halicarnassos and Branchidae*. Oxford 1893-1916.
- Götter 1929 A. Götter, s.v. "Stephanephoros". *RE* VI, A, 2 (1929) 2347-2349.

- Halfmann 1979 H. Halfmann, *Die Senatoren aus dem östlichen Teil des Imperium Romanum bis zum Ende des 2. Jahrhunderts n. Chr. Hypommemata, Untersuchungen zur Antike und zu ihrem Nachleben, Heft 58*. Göttingen 1979.
- Halfmann 2001 H. Halfmann, *Städtebau und Bauherren im Römischen Kleinasien: Ein Vergleich zwischen Pergamon und Ephesos*. Tübingen 2001.
- Hamon 2007 P. Hamon, "Elites dirigeants et processus d'aristocratisation à l'époque hellénistique". Eds. H. L. Fernoux – C. Stein, *Aristocratie antique: modèles et exemplarité sociale*. Dijon (2007) 79-100.
- Hanfmann 1975 G. M. A. Hanfmann, *From Croesus to Constantine: the cities of western Asia Minor and their arts in Greek and Roman times*. Ann Arbor 1975.
- Hellström 1993 P. Hellström, "Hecatomnid Display of Power at the Labraynda Sanctuary". Eds. P. Hellström – B. Alroth, *Religion and Power in the Ancient Greek World, Proceedings of the Uppsala Symposium 1993, BOREAS 24* (1993) 132-138.
- Hellström 2009 P. Hellström, "Sacred Architecture and Karian Identity". Ed. F. Rumscheid, *Die Karer und die Anderen: Internationales Kolloquium an der Freien Universität Berlin 2005*. Bonn (2009) 267-290.
- Hornblower 1982 S. Hornblower, *Mausolus*. Oxford 1982.
- Horster 1997 M. Horster, *Literarische Zeugnisse kaiserlicher Bautätigkeit: eine Studie zu Baumassnahmen in Städten des römischen Reiches während des Prinzipats*. Stuttgart 1997.
- Horster 2001 M. Horster, *Bauinschriften römischer Kaiser: Untersuchungen zu Inschriftenpraxis und Bautätigkeit in Städten des westlichen Imperium Romanum in der Zeit des Prinzipats*. Stuttgart 2001.
- HTCarie V A. Bresson, P. Brun – E. Varinlioglu, "V. Les inscriptions grecques et latines". Eds. P. Debord – E. Varinlioglu, *Les hautes terres de Carie*. Bordeaux (2001) 81-311.
- I.Aph.2007 J. Reynolds, C. Roueché – G. Bodard, *Inscriptions of Aphrodisias* (2007). <http://insaph.kcl.ac.uk/iaph2007>
- I.Iasos W. Blümel, *Die Inschriften von Iasos. Teil 1: Inschriften griechischer Städte aus Kleinasien, Bd. 28,1 Bonn: R. Habelt, 1985; Teil 2: Inschriften griechischer Städte aus Kleinasien, Bd. 28/2. Bonn 1985*.
- I.Kaunos C. Marek, *Die Inschriften von Kaunos. Vestigia Bd. 65*. München 2006.
- I.Keramos E. Varinlioglu, *Die Inschriften von Keramos, Inschriften griechischer Städte aus Kleinasien, Bd. 30*. Bonn 1986.
- I.Kyme H. Engelmann, *Die Inschriften von Kyme, Inschriften griechischer Städte aus Kleinasien, Bd. 5*. Bonn 1976.
- I.Labraunda J. Crampa, *Labraunda. Swedish Excavations and Researches, 3,2: The Greek Inscriptions*. Stockholm 1972.
- I.Mylasa W. Blümel, *Die Inschriften von Mylasa. Teil 1: Inschriften der Stadt. Inschriften griechischer Städte aus Kleinasien, Bd. 34. Bonn 1987; Teil 2, Inschriften aus der Umgebung der Stadt. Inschriften griechischer Städte aus Kleinasien Bd. 35. Bonn 1988*.
- I.Pér. Rhod. A. Bresson, *Recueil des inscriptions de la Pérée rhodienne: (Pérée intégrée)*. [Besançon]: Université de Besançon 1991.
- I.Peraia W. Blümel, *Die Inschriften der Rhodischen Peraia. Inschriften griechischer*

- Städte aus Kleinasien*, Bd. 38. Bonn 1991.
- I.Stratonikeia M. Ç. Şahin, *Die Inschriften von Stratonikeia*, Teil 1: *Panamara, Inschriften griechischer Städte aus Kleinasien* Bd. 21, Bonn 1981. Teil 2,1: *Lagina, Stratonikeia und Umgebung, Inschriften griechischer Städte aus Kleinasien*, Bd. 22, 1, Bonn 1982; Teil 2,2: *Neue Inschriften und Indices, Inschriften griechischer Städte aus Kleinasien*, Bd. 22, 2, Bonn 1990.
- I.Tralleis F. B. Poljakov, *Die Inschriften von Tralleis und Nysa*, Teil I: *Die Inschriften von Tralleis, Inschriften griechischer Städte aus Kleinasien*, Bd. 36,1. Bonn 1989.
- İplikçioğlu et al. 1991 B. İplikçioğlu, G. Çelgin – A. V. Çelgin, *Epigraphische Forschungen in Termessos und seinem Territorium I*. Wien 1991.
- Isager 2002 S. Isager, “Well of Aphrodite, on EM 199, Text and provenance”. Eds. K. Ascani et al., *Ancient History Matters: Studies Presented to Jens Erik Skydsgaard on His Seventieth Birthday*. Rome (2002) 153-158.
- Isager 2004 S. Isager, “Halikarnassos and the Ptolemies I: Inscriptions on public buildings”. Eds. S. Isager – P. Pedersen, *The Salmakis Inscription and Hellenistic Halikarnassos. Halicarnassian Studies IV*. Odense (2004) 133-144.
- Jones 1940 A. H. M. Jones, *The Greek City from Alexander to Justinian*. Oxford 1940.
- Judeich 1887 W. Judeich, “Pedasa”. *MDAI(A)* 12 (1887) 331-346.
- Kirbihler 1994 F. Kirbihler, “Les femmes magistrates et liturges en Asie Mineure (II^e s. av. J.-C. - III^e s. ap. J.-C.)”. *Ktema* 19 (1994) 51-75.
- Kokkinia 2011 C. Kokkinia, “Games vs. buildings as euergetic choices”. Eds. K. Coleman – J. Nelis-Clément, *L’Organisation des Spectacles dans le Monde Romain. (Entretiens sur l’Antiquité Classique 58)*. Geneve (2012) 97-130.
- Laum 1964 B. Laum, *Stiftungen in der griechischen und römischen Antike: Ein Beitrag zur antiken Kulturgeschichte*. 2 vols. Leipzig and Berlin 1914. Reprint, Aalen 1964.
- Laumonier 1934 A. Laumonier, “Inscriptions de Carie”. *BCH* 58 (1934) 291-380.
- Laumonier 1937 A. Laumonier, “Recherches sur la chronologie des prêtres de Panamara”. *BCH* 61 (1937) 236-298.
- Laumonier 1938 A. Laumonier, “Recherches sur la chronologie des prêtres de Lagina”. *BCH* 62 (1938) 251-284.
- Laumonier 1958 A. Laumonier, *Les cultes indigènes en Carie*. Paris 1958.
- Liebenam 1900 W. Liebenam, *Städteverwaltung im römischen Kaiserreiche*. Leipzig 1900.
- MacMullen 1980 R. MacMullen, “Women in Public in the Roman Empire”. *Historia* 21 (1980) 208-218.
- Magie 1950 D. Magie, *Roman Rule in Asia Minor to the End of the Third Century after Christ*. 2 vols. Princeton 1950.
- Malay 1982 H. Malay, “New Inscriptions from Western Anatolia I”. *ZPE* 48 (1982) 255-260.
- MAMA VI W. H. Buckler – W. M. Calder, *Monumenta Asiae Minoris Antiqua*, VI: *Monuments And Documents From Phrygia And Caria*. Manchester 1939.
- MAMA VIII W. M. Calder – J. M. R. Cormack, *Monumenta Asiae Minoris Antiqua*, VIII: *Monuments from Lycaonia, the Pisidio-Phrygian Borderland, Aphrodisias*. Manchester 1962.
- Merkelbach – Stauber 1998 R. Merkelbach – J. Stauber, *Steinepigramme aus dem griechischen Osten*. / Band 1, *Die Westküste Kleinasien von Knidos bis Ilion*. Stuttgart 1998.

- Meusel 1960 H. Meusel, *Die Verwaltung und Finanzierung der öffentlichen Bäder zur römischen Kaiserzeit*. Köln 1960.
- Migeotte 1984 L. Migeotte, *L'emprunt public dans les cités grecques: Recueil des documents et analyse critique*. Quebec: Éditions du Sphinx. Paris 1984.
- Migeotte 1992 L. Migeotte, *Les souscriptions publiques dans les cités grecques*. Hautes études du monde gréco-romain 17. Genève 1992.
- Migeotte 1993 L. Migeotte, "De la liturgie à la contribution obligatoire: Le financement des Dionysies et des travaux du théâtre à Iasos au II^e siècle avant J.-C". *Chiron* 23 (1993) 267-294.
- Münsterberg 1973 R. Münsterberg, *Die Beamtennamen auf den griechischen Münzen, (Subsidia Epigraphica, 3)*. Hildesheim-New York 1973.
- Nafissi 2010 M. Nafissi, "Gymnasiarkhos Epikrates Oğlu Sopatros Tarafından Sunulan Presbyteroi Stoa'sı Arşitravı". Eds. F. Berti, R. Fabiani, Z. Kızıltan – M. Nafissi, *Gezin taşlar: İstanbul Arkeoloji Müzeleri'ndeki Iasos mermerleri*. İstanbul (2010) 66-68 (İtalyanca) 126-128 (Türkçe) 186-188 (İngilizce) no. 5.
- Newton 1863 C. T. Newton, *A History of Discoveries at Halicarnassus, Cnidus and Branchidae* 2. London 1863.
- Nijf 1997 O. M. van Nijf, *The civic world of professional associations in the Roman east*. Amsterdam 1997.
- Nijf 2001 O. M. van Nijf, "Local heroes: athletics, festivals and elite self-fashioning in the Roman East". Ed. S. Goldhill, *Being Greek under Rome: cultural identity, the Second Sophistic and the development of Empire*. Cambridge (2001) 306-334.
- OGIS W. Dittenberger, *Orientalis Graeci Inscriptiones Selectae*. Leipzig 1903-1905.
- Oktan 2011 M. Oktan, *Roma'nın Anadolu'daki Yapı Politikası*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi. Antalya 2011.
- P. Hellström, "Labraunda Kutsal Alanında Hekatomnid Gücün Sergilenmesi". Çev. H. Üreten, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 45/2 (2005) 59-70.
- Piejko 1985 F. Piejko, "J. et L. Robert, Fouilles d'Amyzon en Carie I". *Gnomon* 57 (1985) 608-621.
- PIR² E. Groag – A. Stein *et al.*, *Prosopographia Imperii Romani*². Berlin-Leipzig 1933; PIR¹ (0-Z). Berlin 1897.
- Pleket 1998 H. W. Pleket, "Political Culture and Political Practice in the Cities of Asia Minor in the Roman Empire". Ed. S. Wolfgang, *Politische Theorie und Praxis im Altertum*. Darmstadt (1998) 204-216.
- Plommer 1966 W. H. Plommer, "The Temple". Eds. J. M. Cook – W. H. Plommer, *The Sanctuary of Hemithea at Kastabos*. Cambridge (1966) 77-134.
- Price 1984 S. R. F. Price, *Rituals and Power: The Roman Imperial Cult in Asia Minor*. Cambridge-New York 1984.
- Pugliese-Carratelli 1969 G. Pugliese-Carratelli, "Nuovo supplemento epigrafico di Iasos". *ASAA* 31/32 (1969/70) 371-404.
- Pugliese-Carratelli 1993 G. Pugliese-Carratelli, "Epigrafi onorarie di Iasos in Caria". *RAL* 9/4 (1993) 261-269.
- Pugliese-Carratelli 1995 G. Pugliese-Carratelli, "Un'epigrafe onoraria di Iasos". *RAL* 9/6 (1995) 673-675.

- Quass 1993 F. Quass, *Die Honoratiorenschicht in den Städten des griechischen Ostens*. Wiesbaden 1993.
- Reynolds 1997 J. M. Reynolds, "The dedication of a Bath Building at Carian Aphrodisias". Eds. A. Fol et al., *Studia in honorem Georgii Mihailov*. Sofia (1997) 397-402.
- Robert – Robert 1954 L. Robert – J. Robert, *La Carie: Histoire et géographie historique avec le recueil des inscriptions antiques* Vol. 2. Paris 1954.
- Robert – Robert 1983 J. Robert – L. Robert, *Fouilles d'Amyzon en Carie*. Fasc. 1. Paris 1983.
- Robert 1936 L. Robert, *Collection Froehner* Vol. 1 *Inscriptions grecques*. Paris 1936.
- Robert 1945 L. Robert, *Le sanctuaire de Sinuri près de Mylasa*. I, Les inscriptions grecques. Paris 1945.
- Robert 1946a L. Robert, *Hellenica: recueil d'épigraphie, de numismatique et d'antiquités grecques* Tome II. Paris 1946.
- Robert 1946b L. Robert, *Hellenica: recueil d'épigraphie, de numismatique et d'antiquités grecques* Tome III. Paris 1946.
- Robert 1960 J. Robert – L. Robert, *Hellenica, recueil d'épigraphie, de numismatique et d'antiquités grecques, tome IX Inscriptions et reliefs d'Asie Mineure*. Paris 1960.
- Robert 1970 L. Robert, *Études anatoliennes*. Paris 1937. Reprint: Amsterdam 1970.
- Robert 1971 L. Robert, *Les gladiateurs dans l'Orient grec*. Amsterdam 1971.
- Robert 1980 L. Robert, *À travers l'Asie Mineure: poètes et prosateurs, monnaies Grecques, voyageurs et Géographie*. Paris 1980.
- Rogers 1991 G. M. L. Rogers, *The Sacred Identity of Ephesos: Foundation Myths of a Roman City*. London 1991.
- Roueché 1989 C. Roueché, *Aphrodisias in Late Antiquity: The Late Roman and Byzantine Inscriptions*. London 1989.
- Roussel 1976 D. Roussel, *Tribu et cité, études Sur les groupes sociaux dans les cités grecques aux époques archaïque et classique*. Paris 1976.
- Ruzicka 1992 S. Ruzicka, *Politics of a Persian Dynasty. The Hecatomnids in the Fourth Century B.C.* Norman 1992.
- Şahin 1995 S. Şahin, "Studien zu den Inschriften von Perge I: Germanicus in Perge". *EA* 24 (1995) 21-36.
- Sartre 1997 M. Sartre, *Le Haut-Empire romain: les provinces de Méditerranée orientale d'Auguste aux Sévères, 31 av. J.-C. - 235 apr. J.-C.* Paris 1997.
- Schrader 1904 H. Schrader, "Der Markt". Eds. T. Wiegand – H. Schrader, *Priene: Ergebnisse der Ausgrabungen und Untersuchungen in den Jahren 1895-1898*. Berlin (1904) 185-218.
- Shear 1913 Th. L. Shear, "Inscriptions from Loryma and Vicinity". *AJPh* 34/4 (1913) 451-460.
- Sheppard 1981 A. R. R. Sheppard, "R.E.C.A.M Notes and Studies No: 7; Inscriptions from Usak, Denizli and Hisar Köy". *AnatSt* 31 (1981) 19-27.
- Sherk 1990 R. K. Sherk, "The Eponymous Officials of Greek Cities. Mainland Greece and the Adjacent Islands". *ZPE* 84 (1990) 231-295.
- Sherk 1991 R. K. Sherk, "The Eponymous Officials of Greek Cities III: The Register. Thrace, Black Sea Area Asia Minor". *ZPE* 88 (1991) 225-260.
- Sherk 1992 R. K. Sherk, "The Eponymous Officials of Greek Cities IV: The Register Part III: Thrace, Black Sea Area, Asia Minor (continued)". *ZPE* 93 (1992) 223-272.

- SIRIS L. Vidman, *Sylloge inscriptionum religionis Isiacae et Sarapiacae, Religionsgeschichtliche Versuche und Vorarbeiten*, Bd. 28. Berolini 1969.
- Slootjes 2006 D. Slootjes, *The Governor and His Subjects in the Later Roman Empire. Mnemosyne, bibliotheca classica Batava, Supplementum* 275. Leiden 2006.
- Stephan 2002 E. Stephan, *Honoratioren, Griechen, Polisbürger: Kollektive Identitäten innerhalb der Übersicht des kaiserzeitlichen Kleinasien*. Göttingen 2002.
- Stier 1929 H. E. Stier, s.v. "Stephanephoria". *RE* VI, A, 2 (1929) 2343-2347.
- Strong – Jeppesen 1964 D. Strong – K. Jeppesen, "Discoveries at Halicarnassus: New Fragments of the Amazon Frieze of the Mausoleum". *AArch* 35 (1964) 195-203.
- Thonemann – Ertuğrul 2005 P. Thonemann – F. Ertuğrul, "The Carminii of Attouda". *EA* 38 (2005) 75-86.
- Ünver 2012 G. Ünver, *Yazıtlar Işığında Karia Kentlerinde Yurttaşların Kent İmarına Katılımları (MÖ I.- MS III. Yüzyıl)*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi. Antalya 2012.
- Ünver 2015 G. Ünver, "Agoras, Theaters, Baths and Gymnasia: A Case Study on the Urban Redevelopment Choices of Carian Benefactors in the Roman Age". Eds. S. Fazlullin – M. M. Antika, *Proceedings of the 17th Symposium on Mediterranean Archaeology SOMA 2013, 25-27 April 2013 Moscow* (2015) 222-234.
- Varinlioğlu 1988 E. Varinlioğlu, "Inscripfen von Stratonikeia in Karien". *EA* 12 (1988) 79-128.
- Veyne 1992 P. Veyne, *Bread and Circuses: Historical Sociology and Political Pluralism*. Trans. B. Pearce. London 1992.
- Wilhelm 1908 A. Wilhelm, "Inscripfen aus Halikarnassos und Theangela". *JÖAI* 11 (1908) 54-75.
- Winter 1996 E. Winter, *Staatliche Baupolitik und Baufürsorge in den römischen Provinzen des kaiserzeitlichen Kleinasien*. Bonn 1996.
- Wörrle 1988 M. Wörrle, *Stadt und Fest im kaiserzeitlichen Kleinasien: Studien zu einer agonistischen Stiftung aus Oinoanda*. *Vestigia* vol. 39. Munich 1988.
- Yegül 1982 F. K. Yegül, "A study in architectural iconography: Kaisersaal and the imperial cult". *The Art Bulletin* 64/1 (1982) 7-31.
- Yegül 2006 F. K. Yegül, *Antik Çağ'da Hamamlar ve Yıkanma*. İstanbul 2006.
- Zuiderhoek 2008 A. Zuiderhoek, "On the Political Sociology of the Imperial Greek City". *GRBS* 48 (2008) 417-445.
- Zuiderhoek 2009 A. Zuiderhoek, *The Politics of Munificence in the Roman Empire: Citizens, Elites and Benefactors in Asia Minor*. Cambridge 2009.

